

Na i Vola Dusidusi ni Vaqara Cakacaka

IKARUA NI KENA TABAKI

Na i vakasala yaga kei na veika ko
rawa ni cakava mo cakacaka tale kina

Ko ni kidavaki taucoko e na i Vola Dusidusi ni Vaqaqara Cakacaka oqo.

E rawa ni yaco na lomaocaoca kei na veilecayaki ena gauna e yali kina na nomu cakacaka, veisau cakacaka, se lesu tale ki cakacaka. E rawa talega ni dolava eso tale na katuba

Keitou tu vakarau me keitou veivuke e na soli i vakasala yaga, kei na veika ko rawa ni cakava, me vukea na nomu sasaga mo rawata na ka ko gadreva.

Keitou na vakaraitaka na mataqali taledi era dau vaqara na i taukei ni cakacaka, na volai ni i tukutuku ni veika me baleti iko (CV), na kere cakacaka kei na nomu la'ki vakatarogi vei koya na i taukei ni cakacaka.

He waka eke noa

Eda sotava vakatautauvata na ituvaki qo

Whakamihi – Vakavinavinaka

Keitou vakavinavinakataka vakalevu na ivakasala kei na veitokoni mai na Valenivolavola ni Qase cake, Britta Offergeld mai na Tabana ni veiqaravi ena cakacaka na Workbridge kei ira na daunivakasala ena cakacaka ena TEC kei na dauniveivakasalataki tale eso ena nodra vakasama me baleta na ivola na Job Hunters' ena imatai ni kena tabaki.

Ngā mihi nunui ki a koutou.

Na veika me baleta na Matabose ni Vuli Torocake Te Amorangi Matauranga Mātua

Keitou vakarautaka na mataqali veivuke kei na i tukutuku e na yaga e na veitaba yabaki ni bula taucoko, me rawa kina ni ra vakatulewataka na veika me ra vulica kei na cakacaka me ra na cakava e na nodra bula.

Keitou vakarautaka na veivuke kei na veitokoni ena vuli toro cake, kei na veigaunisala ni vei vakacakacakataki me ra vakarautaki vinaka kina na lewenivanua e Niusiladi ena veika vakavuli, vata kei na taledi me yaga ena nodra rawaka ena veigauna mai muri.

Lewe ni vola

Vakarautaka na nomu ikalawa ka tarava	4
Kila na veika e tu vei iko	5
Qarauna me dei na nomu bula vinaka	6
Na iyau ni bula vinaka	7
Vakarautaka na nomu vaqara cakacaka	8

Kila vinaka na veika me baleti iko 10

Kena i Kau	11
Ko cei ko iko?	11
Na i matai ni 10 na ka e kilai vakacacaka kei na i vakarau ni cakacaka, era dau vinakata na i taukei ni cakacaka	12
iTukutuku ni kila va kenadau	14
Na i vakaraitaki ni veika ko sa rawatas	16
Veika ko kilai tani taudua kina	17

Vakarabailevutaka na nomu vakasaqara 18

Kena i Kau	19
Na vanua e kune kina na cakacaka	20
Mo daumaka sara e na i vakarau ni nomu veitaratara	21
Sala mo veitaratara kina	22
Vakarautaki iko e na nomu veitalanoa ni wase i tukutuku (informational interview)	23
Na kena kerei me caka na veitalanoa ni veiwasei i tukutuku	24
Na veitaro e tarogi e na gauna ni veitalanoa ni veiwasei i tukutuku	25
Vakasaqara na sala me vakatorocaketaki kina na kila kei na vuli	26

Vakatulewa ka cakava e dua na ka 28

Kena i Kau	29
Vakasotara na nomu kila ka vakacacaka kei na cakacaka e tabaki	30
Na sala mo vakarautaka kina na nomu i vola ni kerekere	32
Na kemu itukutuku ena mona livaliva	33
Na veika me tiko e na nomu CV	34
Dikeva na nomu CV	35
Vola se vakavouya na nomu CV	36
Nomu i vola ni kerekere	38
Vakarau ni veivakacacakataki	40
Vei mataqali sala ni veivakatarogi ena cakacaka	41
Vakavakarau ni bera na veivakatarogi	42
Na veivakatarogi	44
Na veitaro e sega ni okati kina na nomu i tovo	45
Na veivakatarogi me baleta na i tovo – e vakayagataki kina e dua na i vakarau ni veivakatarogi ka yacana na STAR	46
Na veivakatarogi me baleta na i tovo ka vakayagataki kina na STAR	47
Ni sa oti na veivakatarogi ena cakacaka	48
Vakarautaka na nomu ituvatuva ni cakacaka	49
Veika tale eso	51

Vakarautaka na nomu ikalawa ka tarava

E rawa ni vakatubu lomaocaoca na vaqaqara cakacaka. Me kua ni lewai iko na ka sa yaco oqo, e na vinakati mo cakava kina e dua na ka, me vakalailaitaka na nomu nuiqawaqawa.

Mo cavu ikalawa ka vakanamata ena tolu na tikina ena cakacaka.

1

Mo kilai iko

Vakasamataka na veika ko dau vakamareqeta, taleitaka, kenadau ka dau gadreva. Vakayagataka na gauna oqo mo kila vinaka kina na veika e tu vei iko. Na ivakatagedegede ko sa yacova rawa kei na veika e tarava ko via cakava? De ko na via vaqara e dua tale beka na cakacaka e tautauvata kei na kena ko a qarava tiko mai, veisau ki na dua tale na cakacaka, veisau na vanua ni cakacaka, vuli cakacaka tale mo vakarabailevutaka na nomu kilaka vakacakacaka se vaqara e dua tale na cakacaka vou. Mo kila vinaka na nomu taledi kei na veika ko sa rawata, qai raica na sala e na yaga kina e na mataqali cakacaka era tu e na gauna qo.

2

Vakarabailevutaka na nomu vakasaqaqara

Dikeva na veimataqali cakacaka e vinakati vakalevu e na gauna oqo, qai vakasotara vata kei na veika ko sa kila rawa tu. Vakasamataka mo la'ki vuli tale e na dua na cakacaka vou. Vulica na veisala e tu me rawa kina ni ko veitaratara kei ira eso tale (network). Veitaratara kei ira na itaukei ni cakacaka kei ira na nomu veikilai ena nomu taba ni cakacaka.

3

Vakatulewa ka cakava sara

Vakatulewataka na veika mo rawata ka vakamura na kena ikalawa. Cakava na nomu CV ka vakarautaka na kemu itukutuku ena mona livaliva. Samaka vakavinaka na kemu itukutuku tabaki raraba- me rairai maqosa va kenadau. Kere cakacaka se vuli cakacaka. Vuli na iwalewale ni veitalanoa ni vaqaqara cakacaka ka vakatovototaka na saumi taro.

Kila na veika e tu vei iko

Oqo e dua na gauna vinaka mo dikeva ka kila na vanua ko sa tu kina kei na nomu vakatulewa ena vei ikalawa ka tarava.

Na cava e bibi vei iko? Na cava e vakaibalebale vei iko?

E vakaeveri na nomu raica na ivakatagedegede ni nomu bula ka tarava? Evei na vanua ko nanuma ni ko na yaco kina ena lima na yabaki mai qo?

E tiko beka e dua na ka ko gadreva tu mai vakadede mo cakava?

Na cava soti e vakadredretaka?

Na sala cava soti e rawa ni tadola?

Vakasamataka

- nomu yabaki
- ivakatagedegede ni nomu kilaka vakacakacaka
- kemu ituvaki vakailavo – ko rawa li ni sega ni cakacaka ena dua na gauna se ko na gadreva e du na cakacaka mo toka kina vakawawa?
- na kila vakacakacaka e rawa mai na cakacaka ko sa cakava oti kei na veika ko sotakaya ena nomu bula
- e vakaeveri na levu ni veika ko kila me baleta na vakarautaki ni CV kei na ivola ni kere cakacaka
- vakaeveri na nomu yalodei ena kere cakacaka
- ko ira era veitokoni vei iko.

Kila tale e so na ka me baleta na vakasamataki ni cakacaka mo cakava:

careers.govt.nz/plan-your-career/start-to-plan-or-change-your-career

Qarauna me dei na nomu bula vinaka

Qarauna na bula vakataki iko kei na nomu tiko bulabula.

E sa ka bibi mo qarauna na nomu bula vinaka ena gauna ko vakasaqaraqara cakacaka tiko kina. Eso na ka mo nanuma:

- Kania na kakana bulabula
- Cakava eso na vakaukaua yago ko dau taleitaka
- Moce vakarauta.
- Me tiko na nomu ituvatuva ni bula ena veisiga, ka vakacegu vinaka ni sa cava e dua na siga.
- Dau veitaratara kei ira na itokani kei na vuvale – tiko vata kei ira e ra dau tokoni iko ka vukei iko vakavinaka.
- Cakava na ka e vakadeitaki iko ka loma vinaka kina.
- Vakamasataka mo curu ki na dua na isoqosoqo se dua na kalasi e na ka ko taleitaka.
- Kakua ni vakayagataka vakalevu na gauna e na raica na itukutuku veikauyaki vei ira na lewenivanua.
- Qarauna na tukutukuni koya – tovolea mo vakanamata ki na veika vinaka.

Oqo e rawa ni vakatubu oca, ia e sa gauna talega me dola eso na katuba. Veisautaka me gauna mo kilai iko kina ka lewa na veika cava soti ko via cakava se tovolea e dua na ka vou.

Era tu e so na ka me vukei iko kevaka ko lomaocaoca ka sega ni vakacegu.

Vakasaqara na veitokoni ko gadreva

E sa dau kena ivakarau me tubu na lomaocaoca ena gauna ni vakasaqaraqara cakacaka. Veitalanoa kei iratou na lewe ni nomu vuvale kei na itokani se kere ivakasala mai na vei isoqosoqo e ra volai tiko ena draunipepa ka tarava.

Wasewasea na nomu ilavo

Kevaka ko gadreva, raica na veivuke mai na Tabana ni Cakacaka kei na Veisaumi ena workandincome.govt.nz | **0800 559 009**. Raica na ivakasala ni vakabula ilavo ni ko vakacegu mai na cakacaka ena sorted.org.nz se MoneyTalks, **0800 345 123**.

Na iyou ni bula vinaka

Na website kei na naba ni talevoni yaga ka dodonu mo kila tiko

- Mental Health Foundation of NZ: mentalhealth.org.nz | 0800 543 354
- Depression and Anxiety: depression.org.nz | 0800 111 757
- Anxiety NZ Trust: anxiety.org.nz | 0800 269 4389
- All Right?: allright.org.nz
- Youthline: youthline.co.nz | 0800 376 633

Na veiporokaramu e na Wellbeing apps kei na online e-therapy

- Beating the Blues: beatingtheblues.co.nz
- Clearhead: clearhead.org.nz
- Just a Thought: justathought.co.nz
- Melon Health: melonhealth.com
- Mentemia: mentemia.com
- Small Steps: smallsteps.org.nz

Na itukutuku ni bula vinaka mai na Minisitiri ni Bula

- Kania na kakana bulabula: health.govt.nz/your-health/healthy-living/food-activity-and-sleep/healthy-eating
- Physical activity: health.govt.nz/your-health/healthy-living/food-activity-and-sleep/physical-activity
- Sleeping: health.govt.nz/your-health/healthy-living/food-activity-and-sleep/sleeping

Ko via veitalanoa?

1737 veiqaravi sega ni saumi vei ira e Niusiladi e ra lomaleqa, veilecayaki ka ra gadreva ga me ra vosa vua e dua. E rawa ni ko qirita se vakauta kina e dua na text e sega ni saumi ena loma ni 24 na aua ena loma ni 7 na siga.

Vakarautaka na nomu vaqara cakacaka

Ena vukea na nomu kunea na cakacaka ko gadreva kevaka ko vakatovolea mo cakava na veika e so.

Veika ko kilai tani kina

Ko vakamacalataki iko vakaevēi?

- Na veika ko kilai tani duadua kina, oya na veika ko rawa ni cakava vakacakacaka ka sega tale ni dua e rawa ni cakava, na veika ko kila, kei na veika ko vulica mai na vei cakacaka ko sa cakava oti ka rawa ni yaga vei ira na itaukei ni cakacaka.
- Mo kila na yaga ni veika ko kila e na veivanua ni cakacaka e tu e daidai.
- Mo lewa na sala mo vakaraitaka raraba kina na veika ko kilai tani – nomu CV, LinkedIn kei na nomu vakaraitaka vakataki iko. Vakadeitaka me tautauvata kece na itukutuku e vakarautaki kina.

+

Vakasaqara na vei katuba ni toso ki liu

Na vei katuba cava soti ni toso ki liu e ra tiko?

- Wilika ena niusiveva, website e tabaki kina na cakacaka kei na **careers.govt.nz** mo raica kina na vei cakacaka cava e gadrevi vakalevu.
- Vakaqaga eso na mataqali cakacaka vovou kei na sala mo vakarabailevutaka kina na ka ko kila, se mo vulica eso tale na ka vou.
- Vakasaqara na cakacaka e via tautauvata kei na cakacaka ko sa cakava oti vaka kina na veika ko a vulica mai kina.
- Vakatatara cakacaka vei ira ko ni veikilai, kei ira ko ni dau veitaratara vakacakacaka.
- Vosa vei ira e so mo vulica kina na vei mataqali bisinisi kei na veika e ra dui solia.

+

Vakau itukutuku ena mona livaliva

Na cava na kequ itukutuku ena mona livaliva?

- Vakalewena na kemu i tukutuku e na website ni vaqara cakacaka.
- Biuta na kemu i tukutuku e na LinkedIn.
- Vakarautaka na nomu CV kei na i vola ni kere cakacaka me ganita na veivanua ko via kere cakacaka kina, ka maroroya tu e na komipiuta.
- Vakalewena vakavinaka na fomu ni cakacaka e tabaki e na internet.

+

Vakarau kei na vakaraitaka

Au na cakava vakacava?

- E rawa ni drau sota vakacalaka kei na dua na itaukei ni cakacaka e na dua ga na gauna e daumaka mo qarauna na kemu irairai me vaka ko kena dau.
- Vakarau mo vakaraitaki iko. Mo yalodei.
- Veitalanoa ka vosa vakamatata, e na gauna ni nomu vakatarogi.

=

Na vaqara cakacaka

Oqo ko Eliko Waitabu

Veika ko kilai tani taudua kina

- E 16 na yabaki na nona cakacaka vakamanidia ni dua na valenikana.
- Maqosa na nona veiliutaki e na vanua ni cakacaka, na kena laurai me tu taucoko na veika me vakayagataki, vakasaqa, sasamaki, volivoli, vakarautaki ni i tuvatuva ni kena vakayagataki na i lavo, wiliki ni i lavo ni oti na cakacaka, volivolitaki, vakadeitaka me vinaka taucoko na veika e volitaki, veiqaravi vei ira na gole yani ki valenikana, tuvatuva ni veika taucoko me caka, kei na kena qaravi.
- Tu vei koya na kila ka vakacakacaka ka yaga e na vanua ni cakacaka, me vaka na veivakauqeti, veiliutaki, lewai ni curuoso ni vakasama, wali ni leqa e basika, tuvatuva ni veika me caka, dikevi vakamatailalai na veika e caka.

Vakarabailevutaka na nomu vakasaqagara

- Vosa oti vei ira na itokani ena bisinisi ni vale ni kana, gunu kei na icili ena vuku ni veika e gadrevi.
- Raica na cakacaka cava e gadrevi tiko ena kena itukutuku – e tiko beka vei iko na veika e gadrevi?
- Vakasotara vata na veivoso bibi ena cakacaka e tabaki kei na kila ka vakacakacaka – e sega ni leqataki kevaka e sega ni taucoko sara me 100% na nona kila vakacakacaka ena cakacaka e vinakati.
- Vakalewe fomu ena veitabana e dau veivakacakacakataki me vaka na recruitment agency, dau tiko ena soqo e virikotori kina na veika me baleta na vakasaqagara cakacaka kei na kena vakarabailevutaki ni kila vakacakacaka.
- Tekivu vakasaqagara ena Seek, Trade Me Jobs kei na careers.govt.nz.

Na vakau itukutuku ena mona livaliva

- Vaqara na kena i tukutuku e na internet (Google), ka veisautaka na veika me baleti koya e na so na nona akaude e na veisala ni tabaki i tukutuku raraba, me taqomaka na kena i tukutuku.
- E sa veisautaki na CV kei na ivola me sala vata me ganiti ira e vuqa na itaukei ni cakacaka duidui.
- E kila na vakalewena na fomu ni kere cakacaka, ka qai kerei ira na nona i tokani me ra dikeva.
- E kila na vola na i vola me sala vata kei na fomu ni kere cakacaka me vakau e na meli livaliva (email).
- E sa raica na kena itukutuku ena LinkedIn, ka kila na ivakarau ni kena vakayagataki na LinkedIn.
- Sa tekivu tabaka na kena i tukutuku ni vaqara cakacaka e na internet, e na vanua ni vaqara cakacaka ni veiqaravi (hospitality) kei na nona akaude e na LinkedIn.

Vakarau kei na vakaraitaki

- E a taroga na tabana ni Work and Income, na veivuke e tu me baleta na i sau ni i sulu me dara e na nona la'ki vakatarogi e na dua na cakacaka.
- Savasava qai maqosa na nona i ulusulu.
- E kila na ka me cakava me baleta na vakatataro me kilai kina na veika e kila.
- E kila na i balebale ni taro e tarogi vua – e sa wilika na i tukutuku e tabaki e na careers.govt.nz website.
- Raica na vei itukutuku ena veivakatarogi ka sega kina na veirai mata ena website ni careers.govt.nz
- Vakauta tiko ga na nona i vola ni kere cakacaka – e sega ni vakauta ga vakadua.
- E sega ni yalolilai ni sega ni dua na macala ni nona kere cakacaka – e sasaga tiko ga.

1

Kila vinaka na veika me baleti iko

Kena i Kau

Na i wasewase oqo e na vukei iko mo kila vinaka na veika me baleti iko, kei na veika e na rawa ni ko yaga kina vei ira na i taukei ni cakacaka.

Ko na kila na veika ko vakamareqeta, veika ko rawa ni cakava mo duidui kina mai vei ira eso tale ena vanua ni cakacaka.

Raica na
careers.govt.nz

Ko cei ko iko?

Vakayagataka na gauna oqo mo vakadikeva kina na veika ko vakamareqeta, taleitaka na kei na veika e bibi vei iko. Na cava ko vinakata mo cakava tarava ena nomu bula.

Mo kila na veika ko kena dau kina kei na veika ko sa rawata. Na kila vakacakacaka e rawa mai na cakacaka ko sa cakava oti, kei na veika ko a sotakaya ena nomu bula.

Kevaka sa veisau na nomu cakacaka, e sa bibi mo kila vinaka na veika taucoko sara ko rawa ni cakava me rawa ni ko laki cakava ena nomu cakacaka ka tarava.

Na kila vakacakacaka e ra gadreva na itaukei ni cakacaka:

1. **kila vakacakacaka** – vakabibi ena cakacaka vaka nasi, ko ira na dau caka software ni komipiuta se laiseni ni draiva ni usa iyaya lelevu
2. **Kilaka me rawa ni vakacakacakataki** – na kilaka ka rawa ni vakayagataki ena vuqa na cakacaka me vaka na kena wali na leqa, veiliutaki kei na veiqaravi.

Na i matai ni 10 na ka e kilai vakacakacaka kei na i vakarau ni cakacaka, era dau vinakata na i taukei ni cakacaka

Dikeva na veika ko kila kei na i vakarau ni nomu cakacaka, e na nomu vakalewena vakaoti na veika e tabaki koto qo e ra.

E rawa ni o vakayagataka eso na kena ivakaraitaki ena nomu cakacaka kei na nomu bula. Kerea na nodra veivuke na lewe ni nomu matavuvale vata kei ira na nomu itokani mo kila na veika o kenadau kina kei na nomu itovo ni cakacaka.

1. iVakarau ni cakacaka

- Nomu nuitaki
- Nomu saumi taro e na i vakarau ni nomu cakacaka e na vanua ni cakacaka
- Mo qarava na nomu cakacaka e na nomu dina taucoko
- Qarava na cakacaka e cecere na kena ivakatagedegede

2. Maqosa qai kenadau ena veivosaki

- Matata vinaka ka malumu na veivosaki kei ira na tani e na vanua era dui tu kina, ka duidui na vanua era dui cavutu mai kina
- Na soli vakasama e na veika e yaga, kei na ciqomi ni veika e vakaraitaki lesu mai
- Soli i vakasala yaga e na bose e dau caka
- Vakaraitaki ni nomu nanuma

3. Gugumatua kei na mamakutu

- Vakaraitaka ni taleitaka dina na i soqosoqo kei na veika e qarava
- Kilai vinaka na tabana ni cakacaka
- Vakaraitaka ni ko via qarava na cakacaka e na nomu i gu taucoko (100%)

4. Vakasama ni vakadidike kei na vakalelewa

- Kumuna qai dikeva vinaka na i tukutuku mai na veivanua duidui era kau mai kina
- Kila na i vakarau ni veika e caka kei na veivanua era caka kina, me matata kina na i yaloyaloyalo taucoko ni veika e yaco
- Kila vinaka na veivakasama se vakatutu e dau basika

5. Wali na leqa

- Na vakarabailevutaki ni vakasama me yacova na kena icavacava
- E na kune na i wali ni leqa kevaka e dikevi na i tukutuku taucoko, ka tarogi na taro e veiganiti
- Vakatumulewa vakavuku mai na veika sa kilai rawa

Na veigauna au sa vakayagataka kina na kila ka vakacakacaka qo

6. Cakacaka vata

- E na vakaoti na i tavi me qaravi vakailawalwa, ni veitalanoataki ka vakarautaki na kena i tuvatuva
- Vakarautaka na i tuvatuva ni i wali era rawa ni tokona ka duavata kina na vo ni nomu timi
- Na wasei ni veika ko kila, kei na veika ko kena dau kina, vei ira eso tale

7. Kenadau ena veimaliwai

- Rawa ni cakacaka vata kei ira e duidui sara na ivakarau ni nodra susugi kei na tubucake
- Kauaitaka ka kila vakavinaka na ivakarau ni yalodra kei na nodra nanuma e so tale
- Matata vua na i balebale ni veika e dau yaco ka sega ni tukuni
- Rawa ni walia vinaka na veileqa e basika

8. Maqosa ena veivolavolai

- Me donu na i tuvatuva ni matanivola ni veika e volai, i vakatakilakila ni wasewasei ni veivosi e na i yatuvasa me vaka na, kei na i tuvatuva ni vosa e na dua na i yatu vosa
- Dikeva ka vakadodonutaka na ka ko vola
- Maqosa e na i tautau ni vosa kei na i vakarau ni volavola, me ganiti koya e na la'ki wilika

9. Lewai koya vakataki koya

- Qarava ga vakataki iko na itavi ka qai kerea ga na veivuke ena gauna ko gadreva kina
- Dau vaqara tiko ga na veisala taucoko e tu me tomani tiko ga kina na vuli ka
- Yalodei e na sasaga me wali na veika ko bolei kina
- Veiraurau na ka e caka e na vanua ni cakacaka kei na bula

10. Tekivutaki ni veika me caka

- Na nomu dau vukei ira eso tale e na taudaku ni nomu i tavi, ka wili kina na veika ko dau cakava ka sega ni okati e na cakacaka ko lesi kina
- Dau vakatekivuna na veika eso – ka cakava na veika me rawa ga kina na veika e gadrevi
- Maqosa ni vakayagataka nona vakasama – dau vakasamataka na veika me caka me rawa ni wali kina na ka e basika
- Vakatekivuna na veisau ka kuria na yaga ni veika e caka, ni vakayagataki na veivakasama vovou

Na veigauna au sa vakayagataka kina na kila ka vakacakacaka qo

iTukutuku ni kila va kenadau

Ena rawa ni kilai na ivakatagedegede ni nomu rawaka ena nomu vola e dua na itukutuku ni nomu kila vakacacakaca kei na vanua ko vakayagataka kina. Ena rawa talega ni vukei iko mo vakaraitaka tale vei ira eso na ivakatagedegede ni nomu kila vakacacakaca kei na sala ko rawata kina ka vaka kina na vanua e vakayagataki kina.

E sa dua na ka bibi ena nomu CV na ivakamacala ni veika o kenadau kina.

Na ivakamacala ni veika o kenadau kina e dodonu me:

- me yaga ki na cakacaka ko kerekere tiko kina
- me yavutaki ena veika ko sa sotakaya oti ka rawata
- vakamacalataka na ka e qai yaco ni oti na ka ko cakava
- vakaraitaka na ivakadinadina ni tiko vei iko na kila va kenadau ena itavi.

Ko na kilai tani mai vei ira na lewe levu ena vuku ni tukutuku ni veika ko kenadau kina.

E dodonu me matata na nomu itukutuku va kenadau ka me okati kina na veika e rawa mai na veika ko cakava. Vakayagataka na veivosa vinaka, matata ka vakaraitaka na cakacaka.

Vakarautaka na itukutuku ni veika ko kenadau kina me veiganiti kei na cakacaka ko kerea:

1. Vakayagataka e dua na cakacaka va kenadau e a vakaraitaka na itaukei ni cakacaka ena nona tabaka na cakacaka.
2. iVakaraitaki ni veisoli vakasama ko vakaraitaka kina na ivakaraitaki ni nomu kenadau.
3. Vola e dua na itukutuku ni veika ko kenadau kina ka sala vata kei na itukutuku ni cakacaka tabaki mo kilai tani kina ni ganiti iko vinaka.

iVakaraitaki ni itukutuku va kenadau

1

Na vei ivakatagedegede ni kenadau e gadrevi ena itukutuku tabaki

Vakaraitaka vakarawarawa na vakasama kei na nanuma ena veimataqali sala ni vakau itukutuku me ganiti ira na vakarorogo.

2

Kena ivakaraitaki

Vakasamataka na ivakaraitaki eso ni veivanua o vakayagataka na kila vakacacakaca o kenadau kina.

- Cakacaka ena tabana ni veiqaravi, saumi talevoni kei na saumi taro e matana votu vaka kina na vakamacalataki ni kerekere ena baqe. Eso e sega ni vinaka na nodra wilivola kei na so e ra sega ni kila vinaka na vosa vaka Vavalagi.
- Vakarogoca vakavinaka na veika e ra via kila.
- Kilai ira vakavinaka na mai qaravi - vakarautaka mera logaloga vinaka.
- Vakayagataka na sala ni veitalanoa e ganiti ira e ra qaravi Vakamacalataka ena vosa vaka Vavalagi rawarawa.

3

iTukutuku ni kila vakena dau

Vakamacalataka vakarawarawa na itukutuku vakailavo vei ira o veiqaravi kina ni vakayagataki na vosa Vakavavalagi rawarawa kei na ivakarau ni vosa e ganiti ira na qaravi. Oqo ena vukea na nodra kila vinaka na qaravi na lewa ka ra lomavakacegu kina.

1

Kila ka vakacakacaka

Tukuna e dua na kila va kenadau ko taleitaka mo vakayagataka ka nomu kaukaua.

2

Kena ivakaraitaki

Vakasamataka vakabibi na vanua kei na sala o na vakayagataka kina na kila qori.

3

iTukutuku ni kila va kenadau

Vola e dua na itukutuku ni nomu vakayagataka na nomu kila va kenadau kei na veika e rawa kina.

Na i vakaraitaki ni veika ko sa rawatas

Na veika ko sa rawata, e vakadinadinataka vei ira na i taukei ni cakacaka na veika ko rawa ni cakava, kei na i vakarau ni nomu cakacaka.

E dodonu me:

- matata
- veiganiti kei na cakacaka ko vaqara tiko
- e se qai yaco wale ga.

E sega ni gadrevi me levu sara na veika e rawa.

Vakaraitaka na i vakadinadina ni veika ko sa rawata.

Kena i vakaraitaki:

- vakadeitaki na ivakatagedegede torocake ni cakacaka
- vakacavara na cakacaka ena kena gauna, dina ga ni levu na kena osooso
- rawata e 98% na marautaki ni veiqaravi raraba ena 2020.

Na cava e a rawati, kei na vuna e bibi kina? Na cava sara mada ko rawata? Raica e dua na ka e rawa ka sema vata kei na nomu kila va kenadau kei na uasivi ni kena ivakatagedegede.

Na veika e rawati

Na cava e bibi kina kei na vuna ko sa rui marautaka kina na veika ko sa rawata oqo?

Na kila ka vakacakacaka cava ko vakayagataka?

Veika ko kilai tani taudua kina

Mo vakaraitaka vei ira na itaukei ni cakacaka na kemu yaga ko kilai tani taudua kina ka ko duatani kina mai vei ira tale e so.

E umani vata kina na:

1. Nomu kila vakacakacaka na veika ko sa rawata kei na nomu taledi. Na cava e rawarawa na nomu cakava, me vaka na vosa e matadra na lewe vuqa, na vuli, na vakarorogo kei na veivosaki kei ira na tani?
2. Na veika era vakasaqara na veisoqosoqo/bisinisi ka sota vata kei na veika ko rawa – kilaka kei na veika ko kilai kina, veika ko vakamareqeta ena cakacaka kei na cakacaka vata kei ira tale eso.
3. Na sala ko rawa ni vakaitavi kina – na cava soti ko dau taleitaka vakalevu sara mo cakava? Na veisau vinaka cava ko na kauta ki na i tutu se i soqosoqo? Na cava e dau vakauqeti iko?

Kena ivakaraitaki: Na veika e kilai tani kina ko Eliko

1

Na cava au vinaka kina?

- Veitalanoa kei na noqu vakarogoci ira eso tale
- Dei na yaloqu ni basika e so na ka, se me vakatototaki eso na ka
- Vakayagataka vakavinaka na gauna
- Walia na leqa e basika

2

Na cava e ra vakasaqara na veisoqosoqo/bisinisi?

- Maqosa ni veitalanoa kei na veiqaravi
- Raica rawa na leqa e basika, walia vakatotolo ka vakadodonu tale ga
- Veiqaravi oti vakamanidia ni valenikana
- Daumaka na nona i vakarau ni cakacaka vata kei ira na nona i tokani

3

Au na rawa ni vakuria vakacava na kena yaga?

- Kauwaitaka me vinaka tu ga na i vakatagedegede ni veika e vakarautaki me ra marautaka na gole yani ki valenikana
- Daumaka na i vakarau ni nona vakauqeti ira na cakacaka e valenikuro me totolo na nodra veiqaravi
- Rawa ni walia e vica vata na leqa e na dua na gauna lekaleka
- Cakacakataki vinaka vaka ilawalawa ena marau

Vakaraitaka ena vanua vakarautaki e ra na veika ko kilai tani kina

1

Na cava au vinaka kina?

2

Na cava e ra vakasaqara na vei isoqosoqo/bisinisi?

3

Au na rawa ni vakuria vakacava na kena yaga?

2

Vakarabailevutaka na nomu vakasaqaqara

Kena i Kau

E na vakaraitaki e na i wasewase qo:

- na veisala ni qara cakacaka
- na veikilai kei na veitalanoa ni qara itukutuku kei na dua e cakacaka ena kabani ko via cakacaka kina, mo semati rawa kina kei ira na i taukei ni cakacaka
- na vaqara cakacaka vou
- na vuli, veitabana ni vuli e tu kei na vakatorocaketaki ni kila ka vakacakacaka.

Na i vakaraitaki ni cakacaka vaka i Vukevuke ni Qaravi Bula (Health Care Assistant) e tu e na careers.govt.nz

Health Care Assistant

Kaiāwhina Haumanu Hauora/Kaimahi Atawhai

[Alternative titles for this job](#)

Health care assistants support nurses and care for people in private homes, hospitals, general practices or rest homes.

<p>Pay</p> <p>Health care assistants usually earn</p> <p>\$20-\$25 per hour</p> <p><small>Source: DHBs, NZ Nurses Org and MSD, 2019.</small></p>	<p>Job opportunities</p> <p>Chances of getting a job as a health care assistant are good due to increasing demand for their services.</p>	<p>Length of training</p> <p>1-2 years of training usually required.</p>
--	--	---

Industry
Health

 Vocational Pathways [More](#)

- [Social and community services](#)

Na vanua e kune kina na cakacaka

Vaqara cakacaka:

- e na nodra website na veitabana ni veivakacakacakataki kei na website e tabaki kina na cakacaka e gadrevi me vakatawani
- e na website ni matanitu, matabose ni koro, kei na isoqosoqo ni veitabana vakacakacaka
- e na sala ni vekilai e na internet
- e na veivola ni i tukutuku vakacakacaka ni veikabani
- e na veitabana ni veivakacakacakataki
- vei ira na nomu i tokani kei na lewe ni nomu vuvale
- na veisogo e vakaraitaki kina na veimataqali cakacaka e tu.

Na veivanua ni cakacaka e sega ni vakaraitaki raraba

Kua ni yalana na nomu vaqara cakacaka e na website e tabaki kina na veicakacaka era lala tu, se na nodra website na veitabana era dau veivakacakacakataki. E 70 na pasede ni cakacaka, era vakatawani ni ra vakayagataka na i taukei ni cakacaka na nodra i sema ni veitaratara vakacakacaka kei na nodra veikilai.

30 na pasede ni cakacaka e tabaki raraba

Sala era dau vaqara cakacaka kina eso

- Veisoliyaka wavoki na nodra CV
- Sauma na itukutuku ni taro cakacaka e ra tabaki tu ena initaneti, sala ni veikilai raraba se ena niusiveva
- Vakataro ena veitabana ni veivakacakacakataki.

E 70 na pasede ni cakacaka e tu e sega ni tabaki raraba

Na sala era dau vinakata na i taukei ni cakacaka, me ra kune kina ko ira me ra vakacakacakataki vou

- Veitaratara kei ira era veikilai vakacakacaka, se ko ira era dau veimaliwai e na taudaku ni cakacaka
- Mai vei ira era sa cakacaka rawa tiko ena nodra kabani
- Ni ra vakadikeva na kedra i vakamacala eso e na internet

Vaqara na mataqali cakacaka e vinakati vakalevu:

careers.govt.nz/jobs-database

Mo daumaka sara e na i vakarau ni nomu veitaratara

Na isema ni veiwekani e baleta na kena tauyavutaki e dua na ilawalawa ni veiwekani va kenadau ena cakacaka. E 70% ni cakacaka era sega ni laurai ka sa bibi me kilai sema veiwekani.

Na ilawalawa ni veiwekani vakacakacaka e baleta na veivukei, me vaka na:

- vakaveikilaitaki ira na nomu veikilai kei ira tale eso
- veiwasei ni itukutuku taleitaki
- solia na nomu gauna.

Vakasamataki ira eso ko rawa ni sema vakacakacaka kei ira na ka vola na yacadra e ra.

Ko ira ko kila vinaka

Ko ira keimami cakacaka vata e liu, manidia ni cakacaka, wekamu, i tokani kei ira na nodra i tokani.

Kerea me ra vakatakilai iko qai semati iko vei dua e na vanua ni cakacaka ko ya

Ko ira ko sega ni kilai ira vinaka se ko ni a sota ga vakalekaleka

Me vakataki ira na dau veivakatavulici, ira e ra sureti me mai vosa, nomu itokani vaka gonevuli kei ira ko sotava ena veitaratara vakalewenivanua vakaitikotiko.

Sema totolo sara kei na nodra LinkedIn ena initaneti ni oti ga na nomuni sota

Ko ira ko sega ni kila

Ko ira era cakava tiko ena gauna oqo na cakacaka e ganiti iko vinaka, na isoqosoqo se bisinisi.

Dau vakawilika e so na ivakamacala ena initaneti, vakatataro ka vakarautaka na veitalanoa ni veiwasei itukutuku

Ko ira ko rawa ni vukei ira

Tovolea mo bolea na cakacaka sega ni saumi se cakacaka vagauna ga me vakarabailevutaka na nomu sala ni veitaratara.

Tara cake na nomu veitaratara

Sala mo veitaratara kina

Ko na rawa ni kila na veicakacaka e sega ni vakatakilai raraba, mai na nomu veitaratara kei ira tale e so.

E levu na sala ni veitaratara.

- tukuna vei ira na nomu i tokani kei ira na wekamu ni ko vaqara cakacaka tiko
- lakova na nodra sotasota se soqo, era dau vakarautaka na veikabani
- semati iko ki na veisoqosoqo e na sala ni veikilai e na internet
- curu ki na dua na i soqosoqo vakacakacaka ni ataqali cakacaka ko cakava
- lakova na veisoqo vakacakacaka
- veiqiriyaki ki na veisoqosoqo ka taroga kevaka e lala tu e so na cakacaka
- sureti ira na manidia ni HR ki na dua na bilo kofi
- veitalanoa kei na dua na manidia mo drau veiwasei i tukutuku.

Vakarautaka me daumaka sara, na kemu i tukutuku ko vinakata me kilai raraba (marketing script)

Na i tukutuku me kilai raraba oqo, e sala ni kena vakaraitaki na veika ko kila vakacakacaka, kei na ka ko vaqara tiko e na cakacaka ko via cakava.

Kemu i tukutuku lekaleka

Ni dua e taroga, "Na cava sara mada ko cakava?" ko na sauma vakacava?

E tolu na ka mo nanuma:

1. Mo sauma e na loma ni 30 na sekodi se lekaleka cake.
2. Nomu kila vakacakacaka (se na veika e na rawa ni ko yaga kina vua na i taukei ni cakacaka) me matata vinaka.
3. Mo kila tiko e so na isausau me rawa.

Kemu i tukutuku lekaleka

Na yacaqu ko:

Au dau:

Au sa (levu ni yabaki ni cakacaka):

Au vaqara tiko e dua na sala vou me rawa kina ni:

Au vinakata vakalevu me'u cakacaka e na tabana ni:

Raica na careers.govt.nz ena ivakasala me baleta na veitaratara:

careers.govt.nz/articles/network-into-a-job-with-the-perfect-elevator-pitch

Vakarautaki iko e na nomu veitalanoa ni wase i tukutuku (informational interview)

Na veitalanoa ni wase i tukutuku e gauna vinaka mo veitalanoataka kina kei na i taukei ni cakacaka na veika me baleta na nona i soqosoqo, kei na veika e vinakati vua e dua me vakacakacakataki.

E gauna vinaka qo mo vakaqaqa kina na veimataqali cakacaka ko rawa ni cakava, kei na nomu kila na taledi e gadrevi mo rawa ni cakacaka kina e na kabani oqori. Kakua ni taroga sara ga vakadodonu na cakacaka – ko vosa tiko vei iratou ena nomu via kila na veika me baleta na nodratou isoqosoqo kei na bisinisi.

1. Na ivakarau ni vosa vua na itaukei ni cakacaka

Vosa vei ira ena imeli se LinkedIn Vakamacalataki iko vua kei na vu ni nomu vinakata mo drau sota. Eso era na taleitaka cake me ra veitalanoa ena talevoni ka sega ena sota e matana votu.

2. Ni bera ni tekivu na veivosaki

Vakadikeva taumada na isoqosoqo se bisinisi cava. Tovolea mo kila e vuqa na ka ni bera na sota Taroga vakadodonu na taro mo kila kina na sala kei na itavi me qaravi ena loma ni isoqosoqo.

3. Ena gauna ko sa sota kina kei iratou

- Me rakorako ka veiganiti na nomu i sulusulu ki na bose.
- Vakavinavinakataka na nodratou solia na nodratou gauna mo dou la'ki sota.
- Tukuna ga eso na ka me baleti iko kei na vanua ko tauyavu mai kina, me kua ni matailalai sara.
- Taroga se cava na balavu ni gauna ko dou rawa ni veitalanoa kina. Kua ni lako sivita na gauna oqori. Ke mani sivia na gauna e lavaki, kerea nodratou veivakadonui me tomani tiko ga na veitalanoa.
- Taroga ke rawa ni ko vola na veika e veivosakitaki.
- Ni sa oti na nomudou veitalanoa, vakavinavinakataka ratou tale e na nodratou solia na nodratou gauna mo dou veitalanoa.

4. Ni oti na veitalanoa

- Ni oti sara ga na nomudou veitalanoa, vola na veika e ratou dui tukuna.
- Vakauta vei ratou e na imeli se LinkedIn e dua na nomu i vola ni vakavinavinaka.
- Tukuna vei iratou ni ko sa kunea e dua na cakacaka se sa digitaka e dua na cakacaka vou ena vuku ni nomudou veitalanoa.

Vakaraica: Veitalanoa ni veiwasei ni itukutuku:
Na sala me rawa kinai

youtu.be/CXZDTDBLKRE

Na kena kerei me caka na veitalanoa ni veiwasei i tukutuku

Na veitalanoa ni veiwasei i tukutuku e rawa ni vukei iko e na nomu veitaratara kei ira na i taukei ni cakacaka, mo rawa ni kila kina se ganiti iko mo cakacaka vei ira.

Sabolo ni veisureti ena dua na veitalanoa ni veiwasei itukutuku:

Bula vinaka, na yacaqu ko Eliko Waitabu.

Au a wilika tiko na kemu itukutuku ena LinkedIn ka au taleitaka sara niu raica na rabailevu ni veika ko kila me baleta na cicivaki ni bisinisi ni valenikana. E sa 16 na yabaki na noqu cakacaka tiko vaka manidia ni valenikana e Wellington.

Au vinakata me daru veitalanoataka na veika ko sa cakava oti.

E rawa beka ni daru veitalanoataka vakatitobu na veika oqo? Au kila ni ko dau osooso vakalevu, ia au na marautaka sara kevaka ko rawa ni solia vei au e 20 na miniti me daru veitalanoa kina.

Loloma

Eliko

Na veitaro e tarogi e na gauna ni veitalanoa ni veiwasei i tukutuku

Oqo e vica na taro e dau vakauqeti ira e so me ra veitalanoataka na veika me baleta na cakacaka kei na veika e rawa ni cakava.

Na itavi

- E rawa ni ko tukuna vei e so na iwasewase ena loma ni (siti)?
.....
- Ko rawata vakacava nomu i lesilesi oqori?
.....
- Na cava beka ko dau cakava rawa e na dua na siga?
.....
- E dua beka na ka era na kurabuitaka eso tale me baleta na nomu cakacaka?
.....
- Kevaka ko rawa ni veisautaka e dua na ka me baleta na nomu cakacaka, ko na vinakata?
.....
- Na cava na i tukutuku kei koya se qai vakacakacakataki wale ga oqo e na tabana ni noqu cakacaka?
.....

Mataqali cakacaka

- Na cava e sa yaco tiko ena veitabana vakacakacaka e Niusiladi? E tubu se lutu tiko?
.....
- Na kila vakacakacaka cava era vaqara tiko na i taukei ni cakacaka e na mataqali cakacaka qo?
.....
- Era lewe levu beka era vakasaqaraqara cakacaka tiko ena tabana oqo?
.....
- Ko kila li e dua tale ena vinakata me keirau veitalanoa? E rawa li ni ko vakaveikilaitaki keirau ena imeli?
.....

Toso ni tamata yadua

- E tu beka eso na mataqali kila vakacakacaka se cakacaka e sega tiko ni rawa ni vakatawani?
.....
- Dua nomuni nanuma me baleta na ka meu cakava meu vakacakacakataki kina e na tabana oqo?
.....
- Na mataqali vuli cava e na yaga?
.....
- Na kila ka vakacakacaka cava ko vaqara tiko?
.....
- Na sala ni veitaratara cava ko nanuma me'u curu kina?
.....

Vakuria e ra eso tale na taro ko via taroga:

Vakasaqara na sala me vakatorocaketaki kina na kila kei na vuli

Ko sa raica beka na tabana mo vakatorocaketaki se vuli tale kina? Na vakatorocaketaki ni kila ka vakacakacaka kei na vuli cakacaka vou e na vakarawarawataka na kune cakacaka.

Na tosoi cake ni kilaka se okati kina na vulici ni iwalewale vou me vukea na nomu tosoi cake ena nomu cakacaka.

Na sala me tosoi cake kina na kilaka e rawa ni okati kina na:

- veivuke kei na veivakatavulici
- vuli tara e oka kina na tekivu ena vuli cakacaka
- vuli e saumi ena cakacaka
- lesi ki na dua tale na vanua
- vuli ena initaneti kei na vuli vakataki iko.

E dodonu mo vuli tale kevaka ko via veisau cakacaka

Na sala ni vuli tale e oka kina:

- vuli ena veivolavolai
- vuli va gauna
- vuli ena gauna taucoko.

Raica na sala ni veitokoni me baleta na vuli:

- Na ilavo ni veivuke ni vuli kei na vuli cakacaka:
careers.govt.nz/articles/retrain-for-free-with-ttaf
- Sega ni saumi na icurucuru: careers.govt.nz/courses/funding-study-and-training/fees-free
- Na vuli cakacaka kei na vuli:
careers.govt.nz/articles/choose-a-vocation-for-a-better-future

Na vakatorocaketaki ni kila ka vakacacaka

E cakacaka e na tabana ni tara vale ko Tomu

E vaqara na mataqali vuli e tu me caka, me vakatorocaketaki kina na i vakatagedegede ni nona kila vakacacaka

E la'ki vuli cakacaka

E yaco me dua na daunilivaliva

Vuli tale

E cakacaka tiko ena tabana ni saravanua ko Maia

E vakasotara vata na cakacaka kei na nona kila vakacacaka vaka kina na veika e dau vakamareqeta ka qai vakasaqara na vuli ena korovuli ena nona itikotiko

E la'kii curu me vuli nasi

E cakacaka vakasaki me veiqaravi e na veitikotiko

Vakasaqara na vuli kei na sala ni vuli tale:

careers.govt.nz/plan-your-career/find-out-about-study-and-training-options

3

Vakatulewa ka cakava e dua na ka

Kena i Kau

Ko na raica e na i wasewase qo:

- na i dusidusi me baleta na kena saumi vakaivola na cakacaka e tabaki raraba
- na sala ni kere cakacaka e na internet
- i vakasala me baleta na volai ni CV kei na i vola me sala vata kaya
- e dua na idusidusi ni vakasaqara cakacaka
- na vakavakarau ki na veivakatari me baleta na cakacaka
- na veika mo cakava e na nomu tuvana na veika mo cakava.

“Kua ni soro koso, toso tiko ga ki liu. Ko na sotava na veika e na rawa ni vakataotaka na nomu sasaga. Mo sasaga tiko ga, me kua ni lutu na i vakarau ni nomu sasaga, ka cakacaka tiko ga vakaukauwa.”

David Letele (Brown Buttabean)
Dau veivacu kei na Dau
Veivakatavulici

Vakasotara na nomu kila ka vakacakacaka kei na cakacaka e tabaki

Vaqara na mataqali cakacaka ko via cakava, qai vakamura na veika e tabaki koto qo e ra.

1

Wilika na itukutuku tabaki qai makataka na kilaka vakacakacaka e gadrevi kei na ivakatagedegede ni veiqaravi e gadreva na itaukei ni cakacaka

Kena i vakaraitaki:

- daumaka e na veivolavolai kei na veivosaki
- dau veitokoni ka cakacaka vata kei ira na nona i tokani vakacakacaka
- dau dikeva vinaka na veika e yaco tiko, ka walia na veileqa e basika
- vakayagataki ni gauna
- kila vinaka na vakayagataki ni veiyaya ni cakacaka
- toka e cake na i vakatagedegede ni kila na vakayagataki komipiuta
- dau qarava vinaka na i tavi, veitalia na veileqa e basika
- gugumatua ka dau vakayagataka na nona vakasama uasivi sara e na i vakatagedegede ni veiqaravi.

2

Cakava talega vakakina ena ivakamacala ni tamata se cakacaka (kevaka e tiko e dua)

E na okati tale ga kina eso tale na i tukutuku me baleta na veika e gadreva na i taukei ni cakacaka e na i tavi me qaravi.

3

Raica na careers.govt.nz

Vaqara cakacaka e na vanua ni vaqaqara. Ena tukuni ena vei ivakamacala ni cakacaka e tabaki na vei taledi taucoko sara e gadrevi kina, ivakatagedegede ni vuli kei na kila vakacakacaka e vinakati ena cakacaka koya. E na vukeya na kena kilai eso tale na taledi.

E dodonu mo sa kila taucoko sara mai na nomu vakadidike, na veitaledi e gadrevi, na i vakarau ni cakacaka kei na kila ka vakacakacaka e gadrevi e na cakacaka e tabaki.

Vakasala: Kakua ni leqataka kevaka e sega ni tiko taucoko vei iko na kilaka vaka cakacaka e gadrevi

Vakauta na nomu i vola kerekere ni cakacaka ke sa tu vei iko e levu na kila ka vakacakacaka e gadrevi e na cakacaka e tabaki mai.

4**Vakadikeva na veika me baleta na isoqosoqo**

- Vaqara na i tukutuku me baleta na veika e bulia se qarava na i soqosoqo, na i naki ni nodratou veiqaravi, kei na veika tale eso mo kilai ratou kina vakavinaka. E rawa ni ko vaqarava e na vanua e tabaki kina na kedra i tukutuku e na nodra website, se veitalanoa kei ira ko ni veikilai.
- Vola toka eso na vosa se i yatuvosa e tabaki e na veivanua oqori. Nanuma tiko ena gauna ko sa vakasamataka kina na veika mo vola ena nomu ivola kei na CV.

5**Vola na veika ko kila vakacakacaka kei na veika ko sa cakava oti ka veisotari kei na veika e gadrevi ena cakacaka e tabaki oqo**

- Vola na kila va kenadau kei na veika e sa sotavi ena cakacaka e sa qaravi oti ka veisotari vata kei na veika e vinakati ena cakacaka e tabaki. Vola yadudua na veika ko kila vakacakacaka, ka rawa ni vakayagataka e na veicakacaka e tu.
- Vakasamataka na sala me semati vata kina na nomu i vakarau ni cakacaka kei na i sausau ko gadreva, kei na veika e gadreva na i soqosoqo.

6**Vakarautaka e so na ivakadinadina kei na ivakaraitaki ni nomu kila ka vakacakacaka kei na veika ko sa cakava oti, e veisotari vinaka kei na cakacaka**

Vola e so na i vakaraitaki ni nomu vakayagataka na nomu kila ka vakacakacaka, me veisotari kei na kila ka vakacakacaka e gadrevi e na cakacaka e tabaki. Vola veitaravi na veika ko sa rawata, ka vakaraitaka na nomu dau vakayagataka vakavinaka na nomu kila ka vakacakacaka.

Ko sa rawa ni vola na nomu CV kei na i vola me sala vata kaya, me vakatabakiduataki kina na veika e vinakata na i taukei ni cakacaka, e na i tavi me la'ki qaravi.

Veika dina:
Era osooso
na itaukei ni
cakacaka

Me vakaraitaki vakamatata e na nomu CV kei na i vola e sala vata kaya, ni ko sotava vakavoleka sara na veika e ratou gadreva.

Kua ni vakayagataka e dua ga na CV kei na i vola e sala vata kaya, e na veivanua taucoko ko kere cakacaka kina. E na rawa ni ko kacivi mo la'ki vakatarogi e na vuku ni cakacaka, kevaka ko vakasotara vata na nomu i vola ni kerekere kei na mataqali cakacaka yadua ko kerekere kina.

Na sala mo vakarautaka kina na nomu i vola ni kerekere

Kerea na mataqali cakacaka me veisotari vakavoleka kei na veika ko kila, kei na i vakatagedegede ni vuli ko rawata.

- Mo vakavakarau vinaka ni bera ni ko vakauta na nomu i vola ni kerekere.
- Na nomu imeli me vaka na imeli ni cakacaka se dua na bisinisi.
- Muria vakavoleka na i dusidusi ni veika e vinakati me caka e na i vola ni kerekere.
- Kerea e dua me dikeva na nomu CV kei na i vola me sala vata kaya na nomu fomu ni kerekere.
- E na vanua e toka kina na ulutaga (subject) e na nomu imeli, mo biuta kina na yaca ni i tutu vakacakacaka ko kerea.
- Raica me volai tale tiko ga na yacamu kei na naba ni nomu talevoni e na i vola ko vakauta e na nomu imeli.
- Vakauta na nomu CV me PDF.
- Me biu na yacamu ena CV filename.

Na i vakaraitaki ni imeli me tiki ni nomu kerekere:

Kivei: HR@anywhere.co.nz

Ulutaga: iVola ni kere cakacaka nei Elik Waitabu me baleta na itutu ni manidia ni valenikana e Wubsay

Ki vei _____ (yaca ikoya ko volavola kina)

Ulutaga: Tutu Vakamanidia ni Valenikana na Wubsay

Au taleitaka vakalevu meu kerekere ki na cakacaka ogo. Na noqu cakacaka vaka manidia ni valenikana e na loma ni 16 na yabaki sa oti e sa solia vei au na ivakatagedegede torocake ni kilaka vakacakacaka kei na kila raraba. Ena noqu ivola e sala vata tiko yani kei na noqu CV, au vakaraitaka tiko kina na yavu kau nanuma kina ni ganiti au vakavinaka na cakacaka vakamanidia e Wubsay kei na sala au rawa ni vakayagataka kina na noqu kilaka vakacakacaka vata kei na veika au sa sotakaya oti me yaga vei kemudou.

Yalovinaka raica na noqu CV kei na noqu ivola ni kerekere me baleta na itutu e tabaki tiko ena Seek ena 20 Me 2021.

Au nuitaka ni ko dou na qai veitaratara lesu mai kei au.

Ko iau ko
Elik Waitabu
Naba ni talevoni 033 333 333
elikiw@hmail.com

Vakatutu:

Kerea qai tabaka na ivakamacala ni cakacaka (JD)

Maroroya tiko me na vukei iko e na nomu vakamura tiko na veicakacaka taucoko ko kerekere kina, kei na nomu vakavakarau ki na nomu vakatarogi e na cakacaka.

Vakatutu:

Kevaka e sega na nomu komipiuta e vaka initaneti

Lako ki na vale ni wili vola se vanua ni veiqaravi vei ira na lewe ni vanua, mo la'ki vakadidike kina, ka vakauta na nomu i vola kerekere ni cakacaka.

Na kemu itukutuku ena mona livaliva

Vakamatataka na kemu itukutuku ena initaneti me vaka na nomu CV.

E rawa ni ko biuta na kemu i tukutuku e na website ni i soqosoqo ni cakacaka, website ni Work and Income, nomu website, se na LinkedIn. Era dau dikeva e na veigauna na i taukei ni cakacaka kei ira na i soqosoqo era dau veivakacakakataki, me ra vaqara tamata cakacaka.

E sivia e 540 na milioni e tu na veika me baleti ira e na LinkedIn – e sala ni veitaratara e na internet e wasea na nomu kila ka vakacakacaka vei ira na veisoqosoqo vakacakacaka, kei na veibisinisi.

Na LinkedIn, e vaka ga na nomu CV e na internet kei na Facebook.

Me cakacaka e na vukumu na kemu i tukutuku e na internet:

- Mo vakabibitaka ena kemu itukutuku na veika ko rawa ni cakava.
- Tuvana na veika ko sa cakava oti, na veika me baleta na nomu vuli kei na nomu kila ka vakacakacaka.
- Mo vola tale ga na sala me ra rawa ni veitaratara mai kina kei iko, kei na nomu i tikotiko.
- Biuta kina e dua na i taba maqosa ni matamu (headshot).
- Vakayagataka na veivosa e vakaraitaka vakavinaka na veika ko kila vakacaka, me ulutaga ni i tukutuku me baleti iko.
- Raica vinaka na ka ko vola me kua ni cala na i tuvatuva ni matanivola e na vosa yadua, kei na veika tale eso.
- Vakayagataka e dua na imeli ni kenadau me vaka na maia.johnson@website.com.
- Vakayagataka e dua na yaca maqosa ena nomu username.
- Vakavouya vakawasoma na kemu itukutuku.
- Veitaratara kei ira tale eso – tukutuku vei ira tale e so ka kerei ira me ra taleitaka na kemu itukutuku.
- Vakasamataka na kemu irogorogo kei na veika ko via tabaka.

Raica tale eso: Na sala mo kilai tani kina ena
LinkedIn

careers.govt.nz/articles/how-to-stand-out-on-linkedin

Na veika me tiko e na nomu CV

Vakalekalekataka ga na nomu CV, me tukuni ga na veika vinaka kei na i tukutuku bibi me baleti iko.

1

Ni Bera ni ko tekivu volavola

- Vakasamataka na mataqali kila ka vakacacakaka kei na veika ko vulica mai na nomu cakacaka taumada, ka vakasotara vata kei na i vakamacala ni cakacaka e tabaki. Kua ni guilecava na veika ko dau qarava e na taudaku ni bula vakacacakaka. Tukuna eso na kena i vakaraitaki.
- Dikeva eso na CV, mo vulica mai kina na kena tuvani, na mataqali vosa e vakayagataki, kei na sala e rawa ni veivakauqeti kina vei ira na i taukei ni cakacaka, na kemu i tukutuku.

2

Mo vakasamataka kevaka ko itaukei ni cakacaka

E 10 ga na sekodi e soli vei iko mo vakauqeti koya kina na i taukei ni cakacaka, me tomana tiko ga na nona wilika na nomu CV. E na laulau sara na nomu CV kevaka ko vakabibitaka na veika e vakasaqara tiko ko i taukei ni cakacaka. Me kua soti ni balavu na nomu CV, me vakaraitaki ga kina na cakacaka ko sa cakava oti, kei na nomu kila ka vakacakaca.

Tolu na taro bibi mo taroga:

1. **Kevaka e dua e wilika vakatotolo na noqu CV, ena nanuma beka ni sa dua na CV taleitaki?**
Era na digitaka ga na itaukei ni cakacaka e rua se tolu na CV mai na i binibini CV era taura. Era na rawa ni sauma lesu na CV e matata ka tuvai vakavinaka, ka na sega soti kevaka era balavu ka bosoki vata taucoko tu ga na ka e volai.
2. **Kevaka era wilika taucoko na nomu CV, era na nanuma beka ni "Sa tu vei koya oqo na kila e gadrevi?"**
Era dau vaqara na i taukei ni cakacaka e dua e veisotari vinaka na veika e kila, kei na veika e gadrevi e na cakacaka. Dau veisautaka na nomu CV, ka vakabibitaka na veika e veiganiti kei na cakacaka ko kerea tiko.
3. **Ni ra sa digitaka oti e vica na CV me dikeva, era nanuma beka, "Ena yaga meda sota kei koya oqo?"**
Era na dau vakasamataka tiko na i taukei ni cakacaka na veika ko na rawa ni solia vei ira. Vakaraitaka vei ira na tani na ka ko kilai kina, kei na veika ko rawa ni cakava e na i vakatagedegede e uasivi sara.

3

Kerei ira eso mera wilika na nomu CV

Kerea e dua me dikeva na nomu CV me raica ni sa vakaibalebale ka tuvani vakavinaka ka donu vinaka na ituvatuva ni vosa e vakayagataki.

Me ra digitaki donu ko ira donu era rawa ni vakamacalataki iko

Era dau kerea na i taukei ni cakacaka mo solia e rua (se sivia) na yaca ni tamata (referee) era rawa ni veitaratara kaya, me ra kila mai kina na veika ko kila vakacacakaka, ka raica tale ga kevaka ko na rawa ni sema vinaka ki na nodra i soqosoqo.

Digitaki ira era nuitaki ka kilai vakacacakaka, ka rawa ni ra vakaraitaka na veika me baleta na nomu cakacaka kei na nomu i vakarau ni cakacaka, me rawarawa tale ga na veitaratara kei ira. Qarauna mo vakaraitaka taumada vei ira.

Raica mada na
neitou CV
Builder tool

[careers.govt.nz/tools/
cv-builder](https://careers.govt.nz/tools/cv-builder)

Raica tale eso: Veimataqali
ivolavolai ni CV me veiganiti kei ira
na vei mataqali vaqaqara cakacaka

[careers.govt.nz/job-hunting/cvs-and-cover-letters/
templates](https://careers.govt.nz/job-hunting/cvs-and-cover-letters/templates)

Dikeva na nomu CV

Vakayagataka na idusidusi oqo mo vakadeitaka kina nira na kauwaitaka na nomu CV ko ira na itaukei ni cakacaka kei ira dauni veivakacakacakataki.

- Me volai vakamatata ena imatai ni drau ni pepa na yaca kei na sala ni veitaratara
- Volai ena roka loaloa ka tautauvata na lelevu ni matanivola (me 11 se 12)
- Me tiko kece kina na itukutuku - vakayagataka na itukutuku me baleta na cakacaca me idusidusi
- E ka bibi na itukutuku ni tamata yadua kei na nona inaki ni cakacaka mera matata ka veiganiti
- Mera dodonu na iulutaga ka tautauvata na levu ni matanivola
- Me vakayagataki na vosa mai na cakacaka ka ra sema ki na kilaka vakacakacaka kei na veika e sa cakava oti
- Me tuvai vakavinaka ka vakayagataki kina na naba
- Me volai e liu na vei cakacaka e se qai qaravi oti ga
- Volai e liu na ivakatagedegede ni vuli cecere ko rawata ka veiganiti
- Mera kakua ni wasei na veiwasewase ena so tale na draunipepa
- Me volai taucoko na itukutuku (kakua na yaca vakalekaleka se yaca buli)
- Me dodonu na ituvatuva ni vosa kei na ivakarau
- Sa biutani na itaba, ivakamacala ena kato se iyalo
- Me dikevi ko ira era sa solia na kemu itukutuku me vakadeitaki ni sa dodonu na sala ni veitaratara
- Me vakacurumi kina na veika ko dau taleitaka
- Na CV me rua ga se tolu na draunipepa
- Kerea e dua ko vakabauta me raica na nomu CV ka tukuna vei iko na nona nanuma

Veika dina: Na cava na ivakarau e vakamura na itukutuku ni kere cakacaka (applicant tracking system - ATS)?

Ena gauna ko sa vakauta kina na ivola ni kere cakacaka ena rawa ni dikevi na nomu CV ena ivakarau e vakamura na itukutuku ni kere cakacaka. Na gacagaca ni komipiuta oqo e tuvai ira na CV kei na ivola e salavata. Era digitaka e vica na vosa na dau ni veivakacakacakataki mai na yaca ni itutu, bisinisi, ki na kilaka vakacakacaka e gadrevi e sa na qai vakasaqara na ATS ena loma ni itukutuku.

E bibi me volai ena CV na vei vosa ni kilaka vakacakacaka e ra vakayagataki ena itukutuku ni cakacaka tabaki.

Vola se vakavouya na nomu CV

I Vakasala

Vola vakamatata na yacamu kei na sala ni veitaratara ena imatai ni drau ni pepa.

- Vola e ra sara na naba ni draunipepa.
- Me volai vakamatata na veikulutaga yadua. Vakayagataka na matanivola kata, vakalevutaki ni matanivola, kena roka, me veirauti na kena veiyawaki, kei na so tale.

Na inaki ni iwesewase oqo me dreta na nona vakasama o koya e wilika. Kevaka e sega, era na sega ni tomana na nodra wilika.

- Vakayagataka na veivosa e vakamacalataki ki na kila vakacakacaka e tabaki

Na inaki ni wasewase oqo me vakadinadinataki na sa tu vei iko na kila ka mo cakava kina na cakacaka oqo.

- Ko na vinakata me vakaoqo na vakasama nei koya na itaukei ni cakacaka "Ko koya oqo e rawa ni cakava na cakacaka, au sa vinakata me cakacaka."
- Dikeva vakabibi na i tavi e vinakati me qaravi. Vakabibitaka na veisala ko muria me vukeya na kabani me veiqaravi vakavinaka.
- Kevaka sa rui balavu na i tukutuku ni veika ko sa cakava oti, vakaraitaka ga na ka ko se qai cakava e na dua na lekaleka se qai oti, se i tavi e veiganiti e na cakacaka.

Na i volavolai ni CV kei na ka me volai

Eliki Waitabu

1234 Chelsea Road, Lower Hutt 5010

Imeli: elikiw@gmail.com

Naba ni talevoni: 033 333 333

LinkedIn: linkedin.com/in/elikiw3333

iTukutuku me baleti iko

Manidia ni valenikana e kila vinaka na cakacaka qai daumaka na vakarau ni veivosaki vata kei na ivakarau ni veiqaravi raraba. Vakadeitaka ni na cecere na ivakarau ni veiqaravi. Totoka na ivakarau ni nona walia na leqa. Vakauqeti ira na cakacaka mera qarava vakatotolo ka totoka na kakana e ra vakarautaka Dau vakadikeva vakamatailalai na ka Dau ni cakacaka vata.

Kila ka vakacakacaka kei na veika e sa sotakaya oti

Kila ka vakacakacaka ena bisinisi ni valenikana, gunu kei na icili

- Liutaki ira eso na tamata, cakacaka ena vanua ni vakasaqa e na loma ni 16 na yabaki
- Navuca ka vakarautaka na veika e gadrevi ena dua na vanua ni vakasaqa ena itutu vaka i Liuliu ni Dauvakasaqa me qarava na iyaya, volivoli, veika vakailavo kei na kena sogo na valenikana
- Vakaraica me vakavinakataki na ivakarau ni veiqaravi e na ivakatagedegede ni kakana vakarautaki kei na veika e tukuni lesu mai me baleti ira na cakacaka

Maqosa ena veivosaki

- Yalodei ena kena vakauqeti na veimaliwai kei ira na lewenivanua ka maqosa na veivosaki kei ira na lewe ni timi kei na lewenivanua

Kenadau ena wali ni leqa

- Raica na vei leqa ka walia vakatotolo qai vakavinaka ena kena gauna dodonu ka vakarautaka na leqa e rawa ni yaco me qarava ena yalo dei

Kenadau ena veimaliwai

- Vakauqeti ira na tani me ra cakacaka vakatotolo ka qarava vakavinaka na cakacaka kei na nodra cakacaka vata

Na i tukutuku ni cakacaka sa qaravi oti

Manidia ni Valenikana

Cafe LaFairy, Wellington

2015 – 2021

- Qarava na i tuvatuva ni cakacaka, veituberi kei na nodra vakacakacakataki e lewe 20 e valenikuro kei ira na veiqaravi e valenikana
- Raica me taucoko na i vakatagedegede ni veiqaravi e caka, ka walia na na veika era kudruruvaka na gole yani
- Vakarautaka na i tuvatuva ni kena vakayagataki na i lavo, lewa ka otataka na veika me vakayagataki e valenikana
- Tosoya cake na veika e rawa vakailavo e na veisiga e na 25 na pasede e na dua na yabaki
- Tosoya sobu e na 30 na pasede na nodra dau veiveisautaki ko ira na cakacaka ni oti na yabaki 2017

Na i tukutuku ni cakacaka sa qaravi oti (kena i kuri)

Manidia ni Valenikana
Freepav Cafe

2005 – 2015

- Liutaka e lewe 8 na cakacaka e valenikuro kei ira na veiqaravi e valenikana
- Qarava na veika vakailavo, na kena vakayagataki na veika e tu, kei na sala ni sausaumi e valenikana
- Vakaugeta na nodra vuli na lewe ni cakacaka, ka mani tubu kina ki na 98 na pasede na totoka ni veiqaravi mai na 2006-2015
- Tekivuna e dua na i tuvatuva ni kena dikevi na i vakatagedegede ni ka e vakarautaki, ka vakavinakataki e na 25 na pasede na i vakarau ni veiqaravi

Na i tukutuku ni veika vakavuli

NZ Diploma in Hospitality Management
Service IQ, Wellington

2010

Na veika ko dau taleitaka

- Veitau cici
- Kirikiti

Ko ira me ra vakamacalataki iko (Referees)

Me qai soli na yacadra ko ira me ra na vakamacalataki iko, ke gadrevi

Se

Moana Ngata

I Taukei ni Valenikana
Cafe LaFairry, Wellington
Talevoni: 044 444 4444
iMeli: mngata@hmail.com

Nish Ahuja

I Taukei ni Valenikana
Freepav Cafe, Wellington
Talevoni: 055 555 5555
iMeli: nisha@hmail.com

I Vakasala

Na sala ni kena tuvai na i wasewase oqo e wili kina na:

- Volai e na matanivola buto na yaca ni cakacaka, qai volai e rukuna na yaca ni kabani kei na veika me caka.
- Me liu na cakacaka ko se qai cakava oti ga.

Na i wasewase cava me liu – tukutuku ni cakacaka se i tukutuku ni vuli?

Vakasamataka na i wasewase cava ko se qai vakayacora ga, ka veiganiti kei na mataqali cakacaka ko vaqara tiko.

E vakatau vei iko ke ko via vola na i wasewase oqo. Ko na vakaraitaka kina na veika ko dau via cakava e na taudaku ni gauna ni cakacaka.

- E rawa ni ko okata kina na veika ko dau taleitaka, na veika ko dau via cakava, cakacaka sega ni saumi kei na veiqaravi vei ira na lewenivanua.
- Vakaraitaka vakamatata na veiwasewase yadua.

E dodonu me ratou tukuna vei iko na i taukei ni cakacaka na gauna e ratou na veitaratara kina kei ira era na vakamacalataki iko. E dau vakavuqa me ra qai veitaratara ga kei ira me ra solia na kemu itukutuku ena gauna dou sa sota oti kina.

- Kevaka ko sega ni biuta e na nomu CV na yacadra ko ira me ra tukuna na veika me baleti iko, mo qai solia ga vua na i taukei ni cakacaka e na gauna e kerea kina.
- Me ra digitaki vakavinaka ko ira me ra na vakamacalataki na kemu i tukutuku. Vakaraitaka vei ira na mataqali cakacaka ko kerea tiko, me rawa kina ni ra vakarautaka na kemu i tukutuku me veisotari kei na cakacaka ko kerea.

Nomu i vola ni kerekere

Veika me tukuni kina

Sala me ra veitaratara mai kina vei iko

Tuvana vakaoqo na ka ko vola:

- yacamu taucoko
- nomu i tikotiko
- nomu imeli
- nomu naba ni talevoni
- na yaca ni vanuani veitaratara kei iko e na LinkedIn.

Tiki ni siga

Vakacuruma talega na tikinisiga ko vakauta kina na ivola.

Sala ni veitaratara kei ratou

Tuvana vakaoqo na ka ko vola:

- na yacana
- nona itutu se i lesilesi vakacakacaka
- na yaca ni soqosoqo kei na vanua e tiko kina.

Ko koya mo na veitaratara kaya

Cavuta na yacana kevaka e rawa. Veitaratara kei na i soqosoqo mo taroga kina. Kevaka ko sega ni kunea rawa na yacana, vola ga vakaoqo: "Kivei manidia ni veivakacakacakataki" se "Dear hiring manager".

Na vu ni kena volai na ivola

- Me ulutaga na yaca taucoko ni cakacaka kei na naba ni cakacaka (reference number).
- Tukuna ni ko kerea tiko mo tauri vakacakacaka e na cakacaka e lala tiko, kei na vanua ko rogoa mai kina.

Na vu ni nomu gadreva mo taura na itutu kei na veika ko kila me baleta na isoqosoqo

- Mo yalo rawarawa ena via cakacaka Vakaraítaka ni ko sa vakasamataka na cakacaka kei na vuna ko via cakava kina.
- Tukuna eso na veika vinaka me baleta na i soqosoqo, me vaka na veika e kilai kina, na veika e ratou cakava tiko, kei na veika e ratou sa rawata.
- Nanuma tiko ni bibi cake na veika ko rawa ni cakava vei ratou, ka sega ni ka e rawa ni ratou cakava vei iko.

Kena i volavolai sa vakarautaki oti tu

Eliki Waitabu
1234 Chelsea Road
Lower Hutt 5010
iMeli: elikiw@hmail.com
Talevoni: 033 333 333
LinkedIn: linkedin.com/in/elikiw3333

25 Me 2021

Jane Smith
HR Manager
Wubsay Franchises
PO Box 1234
Wellington 6011

Kivei Jane

Ulutaga: Manidia ni Valenikana na Wubsay

Au volavola tiko yani oqo me'u kerea na i tutu Vakamanidia ni Valenikana e na Wubsay Wellington City, me vaka e tabaki e na Seek. Sa vakau tale tiko ga yani oqo na noqu CV me tokona na noqu kerekere.

Au taleitaka na veika e vakamareqeti e Wubsay me vaka na yalodina kei na uasivi ni ivakatagedegede ni veiqaravi. Au dau vinakata me toka tale e cake na i vakatagedegede ni veiqaravi e caka vei ira era la'ki kana yani, ka raica me ratou vakarautaka na noqu timi na kakana totoka sara, me salavata kei na veiqaravi e uasivi sara.

E rabailevu sara na veika au kila rawa mai na noqu cakacaka Vakamanidia ni Valenikana e na veivale ni kana kilai, me vaka na Cafe LaFairy kei na Freepav, Wellington. Ena gauna au taura tu kina na vei i tutu oqori, au a liutaka kina e dua na timi ni cakacaka e valenikuro, kei na veiqaravi e valenikana, me ra vakayacora na ivakarau ni veiqaravi uasivi duadua vei ira na qaravi.

E noqu i tavi tale ga na tuvana na kena wasewasei na i lavo me vakayagataki, raica me tiko taucoko na veika e gadrevi me vakayagataki, na veituberi kei na nodra digitaki ko ira me ra cakacaka.

E na loma ni gauna au a cakacaka tiko kina e na valenikana na Cafe LaFairy, e toso cake e na 25 na pasede na tubu e rawa, ka lutu sobu e na 30 na pasede na nodra dau veisautaki ko ira era cakacaka.

Au dau vakabibitaka na sala me'u vuli tiko ga kina, ka vakavinakataka tiko ga na i vakarau ni noqu cakacaka. Au lewe ni i soqosoqo na Restaurant Association of NZ kei na Restaurant Manager Association. Au taleitaka me'u dau kila na veika vovou e basika e na tabana ni veiqaravi vei ira na lewe ni vanua, ka'u dau tiko e na kena bose e na veimacawa rua.

Au sa marautaka dina na cakacaka oqo e Wubsay, ka'u vakabauta ni'u na rawa ni yaga e na kena tomani tiko ga na i vakatagedegede ni veiqaravi, kei na veitokoni e na veika e dau vakamareqeti vaka lewe ni timi.

Vinaka vakalevu na nomudou vakasamataka noqu i vola ni kerekere. Au nuitaka ni ko dou na qai veitaratara lesu mai kei au.

Vinaka
Eliki Waitabu

Veika me tukuni kina

Na veika ko na kauta ki na i lesilesi oqo

- Vakabibitaka ni veisotari vinaka na nomu kila ka vakacacacaka kei na veika e vinakati e na cakacaka.
- Vakamacalataka na nomu kilaka vakacacacaka kei na iyaya ni cakacaka ka gadrevi ena itavi.
- Vola kina na nomu kila vaka cakacaka, nomu isausau vakataki iko, nomu gugumatua kei na nomu marautaka na cakacaka.

Na kena i tinitini

- Vakavinavinakataka ratou ena nodratou vakatulewataka mo vakatarogi.

Vakacavari ni nomu i vola

- Mo kua ni tinia na nomu i vola me vaka ko volavola tiko vua e dua na nomu i tokani, me veidokai na kena i tinitini. Vola na i matai kei na i otioi ni yacamu, qai saine e delana, vakavo ga ke ko vakauta e na internet na nomu i vola.

Raica na neitou idusidusi ni volai ni CV kei na ivakamacala me baleti iko:

careers.govt.nz/job-hunting/cvs-and-cover-letters/templates

Vakarau ni veivakacakacataki

Oqo e sa kena ivakarau ena veivakacakacataki la e sega ni sa dodonu tu ga ka sega ni kovuta eso na kena iwasewase

Vei mataqali sala ni veivakatarogi ena cakacaka

Kevaka e gadreva na i taukei ni cakacaka mo drau la'ki veitalanoa, sa vakadeitaka oti tu ko koya ni tu vei iko na kila ka vakacakacaka me rawa kina ni ko qarava na cakacaka. Na veitalanoa kei na i taukei ni cakacaka, e solia vei iko na gauna mo vakaraitaka kina vua, ni ko rawa ni cakacaka vakavinaka vata kei ratou na nona timi.

Na veitalanoa vakaveirai mata

Ena vakadikevi iko na nomu itaukei ni cakacaka ena gauna ga e raici iko kina ena nomudrau gauna ni veitalanoa e matana votu.

- Ena gauna ko vakaveikilaitaki iko kina vua e vua/se vei ira era vakatarogi iko mo raici ira e matadra ka vakayagataka na imatai kei na ikarua ni yacamu.
- Qarauna na nomu ivukivuki – na nomu ivakarau ena gauna ni bose me salavata kei na ka o tukuna.
- Qarauna na isulu me veiganiti vata kei na cakacaka ko kerea.

Na veivakatarogi e na komipiuta

E ka bibi mo nanuma ena veitarogi ena vidio ni na rawa ni vakalevutaki na rorogo ka na rawa ni vakaleqa na nomu sasaga.

- Qarauna me kua ni dua na leqa ena misini – mo kila na vakayagataka, me kaukauwa vinaka na isema ni initaneti qai tawa vinaka na batiri ka sema vinaka tiko ena livaliva.
- E bibi na irairai. Na veitarogi tabaki e sega vinaka kina na isulu loaloa vulavula se volavolai – e vinaka na roka karakarawa buto.
- Digitaka e dua na irairai rawarawa ka kauta tani na veika e rawa ni vakaseva na vakasama.

Na veika ko na vakatovolei kina e na veivakatarogi

Eso na i soqosoqo era dau vinakata me caka na veitarogi e yalani na kena gauna, me vaka na caka fika, se veitarogi e na veika me volai.

- Vaqara e na internet na mataqali veitarogi vakoqo mo vakatovotototaka.
- Vakaraitaka taumada vei koya e veivakatarogi ke ko sotava tiko e dua na i tuvaki ni bula ka na vakadredretaka na nomu cakava na veitarogi e yalani na kena gauna.
- Wilika vakavinaka na i dusidusi. Tuvana na veika mo cakava e na loma ni gauna e soli.
- Mo taro ke sega ni matata vei iko e dua na ka.
- Dikeva lesu na veika ko sa vola ni sa oti na gauna.

Vakavakarau ni bera na veivakatarogi

E sa ka bibi na vakavakarau ka na rawa ni vukea me vinaka na nomu vakaraitaki iko ena gauna ni vei vakatarogi.

Mo dikeva e vica na ka qo mo kila kina ke ko sa vakavakarau vinaka.

1 Vakasaqara na veika me baleta na isoqosoqo se kabani

Na cava na vuna?

- Ena dei na yalomu e na nomu isaunitaro.
- E rawa ni ko vakaraitaka vua e tarogi iko ni ko kila na veika e ratou cakava.
- Ko na vakadeitaka kina ke ko duavata kei na i vakarau ni cakacaka kei na lawa ni kabani.
- Ena rawa mo vakasamataka eso na taro mo taroga.

Me caka vakacava?

- Ke dua na nodratou website na kabani, saga mo raica.
- Vakavola eso na ka ko via kila me vaka na itukutuku ni isau.
- Vakasamataki ira ko ni dau veitaratara kaya. Ko kila beka e dua e sa cakacaka oti kina?
- Kevaka ko veikilai kei na dua e cakacaka tiko e na tabana ko ya, taroga vua se cava e ratou dau cakava.

2 Dikeva tale na ivakamacala ni cakacaka e tabaki, na nomu CV kei na ivola me salavata kaya, vakatovototaka na isau ni so na taro ka vakarautaka na nomu taro

Na cava na vuna?

- Vakayagataka na i vakamacala ni cakacaka e tabaki, mo vakasamataka kina na mataqali taro e na rawa ni taroga na i taukei ni cakacaka.
- Mo vakaraitaka na kila vakacakacaka ko via vakabibitaka me kilai ena gauna ni nomu vakatarogi me matata vinaka talega na sala me vakayagataki kina na veika ko kila ena cakacaka me qaravi.
- Ena rawa ni tarogi vei iko ni sa vakarau cava na nomu vakatarogi se tiko eso na taro ko via taroga.

Me caka vakacava?

- Vakasamataka ni ko i taukei ni cakacaka. Na taro cava soti ko na taroga? Na ivakaraitaki ni taro e dau tarogi wasoma e volai tiko ena draunipepe e muri ni ivola oqo ena careers.govt.nz.
- Vola na i sau ni veitaro oqori mo rawa ni vakasamataka kina eso na i vakaraitaki vinaka.
- Vakatototototaka e na domo levu na nomu i sau ni taro, ka kerea e dua me rogoca. Se katona na nomu i sau ni taro, ka qai rogoca malua. Raica me matata na nomu i sau ni taro ka me rogoci vinaka, me bulabula tale ga na rorogi ni domomu.
- Vakarautaka eso na taro ko via taroga me baleta na cakacaka, se na i soqosoqo.

3 Vakarautaka na ka mo dara kei na nomu ilakolako ki na veivakatarogi

Na cava na vuna?

- Ena sega ni ivakaraitaki vinaka vua na itaukei ni cakacaka kevaka ko berata na gauna ni veivakatarogi.
- E rawa ni vakavuna na nuiqawaqawa kevaka ko vakatotolo ka rawa tale ga ni vakaleqa na nomu vakatarogi.

Me caka vakacava?

- Digia e dua na i sulu e maqosa, savasava ka yani vakavinaka, me veiganiti kei na veivakatarogi.
- Vaqara mo kila na vanua e na caka kina na veivakatarogi, ka vakaraica na sala mo yaco kina ki kea.
- Raica taumada na gauna o na yaco kina ekea kevaka ko gadreva mo vodo basi se sitima ni vanua. Mo biubiu vakatotolo de mani yaco e dua na ka e gaunisala me vakabera na nomu ilakolako.
- Kevaka e rawa, lako ki na vanua ko na la'ki vakatarogi kina ni bera na kena siga, me rawa ni ko kila na vanua e tiko kina, kei na balavu ni gauna e na taura na nomu lako.

4 Vakadeitaka ni sa matata vinaka vei iko na veika e dau vakayacori ena gauna ni veivakatarogi

Na cava na vuna?

- E na so na veidigitaki e caka, e dau dabeci kina na veitarogi, na vosa e matadra eso tale, soli i tukutuku e vakarautaki vakaiwasewase, se so soli eso tale na i tavi me qaravi.
- Qarauna mo kila se na vakatarogi iko e dua ga se ratou na lewe vica.

Me caka vakacava?

- Veitaratara kei na isoqosoqo ka taroga na veika me baleta na veivakatarogi kevaka e sega ni se vakaraitaki taumada yani vei iko na veika ena vakayacori ena gauna ni veivakatarogi.
- Kevaka e ratou na lewe vica me ratou na vakatarogi iko, veitaratara kei ratou yadua. Sauma yadua na taro vei koya e taroga, ia mo kauwaitaki iratou talega na kena vo.

Na veivakatarogi

Daumaka, ko sa na la'ki vakatarogi! Oqo e vica na i vakasala me toso vakavinaka kina na nomu vakatarogi.

- Rogoca vakavinaka na veitaro e tarogi vei iko, ka vakayagataka na taro yadua me sala ni nomu vakaraitaka na veika ko kila vakacacaka.
- E dau kena i vakarau me kua ni lailai sobu mai na 30 na sekodi, ka me kua ni sivia na rua na miniti na balavu ni i sau ni taro yadua. Me lekaleka ga qai saumi vakadodonu na taro e tarogi.
- Cegu vakalailai kevaka e sega ni matata vei iko na taro E rawa ni ko kaya: "Isa. E taro vinaka dina oqori – me'u se tei vakasamataka mada." Kevaka e sega ni matata vei iko na taro, e rawa ni ko tukuna, "E rawa beka ni veisautaki vakalailai na taro?"
- E tiko e dua na lawa me baleta na veivakatarogi ka yacana na 40-60: e 40% na gauna e vosa kina o koya e veivakatarogi ka 60% na gauna mo vosa kina.

Na i matai ni veitaro e dau tarogi kei na kedra saumi

E dau itekitekivu ni veivakatarogi e dua vei ira na taro e koto oqo e ra.

<ol style="list-style-type: none"> 1. Na cava na vu ni nomu tiko eke edaidai? 2. Na cava na vu ni nomu kerea mai na cakacaka qo? 3. Na cava ko rawa ni yaga kina e na cakacaka oqo? 4. Na cava ko sa cakava oti mai, ka na rawa ni yaga e na cakacaka oqo? 	<p>Na taro oqo e solia vei iko na gauna mo vakaraitaka kina na kila ka, titobu ni nomu kila me baleta na cakacaka.</p> <p>Vakaraitaka na veika qo e na nomu i sau ni taro:</p> <ul style="list-style-type: none"> • na nomu rai me baleta na cakacaka • na veika ko raica ni gadrevi e na cakacaka • eso na ka me baleti iko kei na veika ko rawa ni dau cakava vakavinaka • i vakamacala lekaleka ni tolu na tikina qo.
<ol style="list-style-type: none"> 5. Tukuna mai vei au na veika me baleti iko. 6. Na cava soti na i sausau ko gadreva mo rawata? 	<ul style="list-style-type: none"> • Vakasamataka na veika e na vinakata na i taukei ni cakacaka me kila baleti iko, kei na i sausau ko gadreva mo rawata, me salavata kei na i tavi me qaravi. Vakaraitaka eso na ka ko dau cakava vakavinaka sara, ka vakamacalataka na kedra i sema ki na cakacaka.

Ni oti na veivakatarogi

Vakarautaka eso na taro ko vinakata me ratou sauma vei iko koi ratou na veivakatarogi tiko. Ena rawa ni ra sa saumi e na gauna ni veivakatarogi. E rawa ni o tukuna, "Au a via taroga eso na taro, ia dou sa sauma oti ena gauna ni veivakatarogi."

- Vakadeitaka na nomu taleitaka kei na nomu vinakata mo cakava na cakacaka.
- Vaqaqa na veika me caka tarava ni sa oti na veivakatarogi.
- Nanuma mo vakauta e dua na imeli ni vakavinavinaka vei iratou na veivakatarogi.
- Vakadeitaka ni sa tiko vei ratou na veivakatarogi, na yacadra kei na sala ni veitaratara kei ira me ra solia na i tukutuku me baleti iko.

Sala ni veivakatarogi e vakayacori vakalevu

E duidui na ivakarau ni veivakatarogi ka duidui talega vakalailai na taro.

- **E sega ni okati na itovo:** e vakabibitaki na nomu ivakarau, na isausau ko via rawata, na veika ko dau vakauqeti kina kei na veika e vakaraitaki me baleta na veika ko dau cakava vakavinaka sara kei na nomu malumalumu.
- **Na itovo:** vakabibitaka na veika ko dau cakava ni basika e dua na leqa ena vanua cakacaka.

Na veitaro e sega ni okati kina na nomu i tovo

Veika ko vinaka kina

Na veika cava soti ko rawa ni cakava vakavinaka?

Tukuna na veika ko dau cakava vakavinaka ka veiganiti kei na cakacaka oqo. Kevaka e rawa, semata vata kei na cakacaka ko kerea tikoo qo.

Nomu malumalumu

Na cava soti na nomu malumalumu?

Na taro oqo e baleta tiko na nomu kilai iko vakavinaka, kei na nomu tu vakarau mo veisau ka vuli tale ga. Vakamacalataka na veika ko sa kila me baleti iko, kei na veiveisau ko sa vakayacora.

Na sala me saumi kina na taro qo:

- "E na gauna sa oti..."
- "Na veika sa qai macala oqo vei au..."
- "Au sa qai kila ni..."

Vakayagataki ni vakasama

Na veika bibi cava soti ko sa rawata ena loma ni lima na yabaki sa oti? Ko rawata vakacava na veika oqori?

Na Tuvatuva

Na sala ni tuvatuva cava ko raica ni yaga vakalevu?

Kevaka e dua na ka bibi se cakacaka mo vakaotia e na loma ni dua na gauna yalataki, ko na tuvana vakacava na nomu cakacaka me rawa ni ko vakaotia kina e na kena gauna?

Ko dau tuvana vakacava na veika mo cakava kei na nomu vakayagataka na gauna?

Yalo ni vinakata na rawa ka

E vei na vanua ko nanuma ni ko na tu kina e na lima na yabaki mai qo?

Mo qarauna mo sauma na taro e veiganiti kei na cakacaka kei na isoqosoqo ko kerekere tiko kina.

Na veitaro mo taroga ni sa vakarau cava na veitarogi

- E na vakaraitaki vakacava vei au na cakacaka meu na cakava, na vuli cakacaka, se mataqali vuli cava e na soli vei au e na gauna au na tekivu cakacaka kina?
- Ko cei me'u na soli i tukutuku vua e na i lesilesi oqo?
- Na bolebole levu duadua cava au na sotava e na cakacaka oqo?
- E na tokona na kabani na kena tomani na vuli?
- E na rawa ni soli eso tale na i kuri ni cakacaka me qaravi, me vakarabailevutaka na noqu kila ka e na kabani?

Na veivakatarogi me baleta na i tovo – e vakayagataki kina e dua na i vakarau ni veivakatarogi ka yacana na STAR

E vakayagataki na STAR e na veivakatarogi me baleta na itovo.

E vakatabakidua na vei taro me baleta na itovo ena nomu veiqaravi ena dua na vanua ko a cakacaka kina e liu. Era dau vakayagataka ni itaukei ni cakacaka na iwalewale ni veivakatarogi oqo me ra kila kina na veika e sa cakava oti kei na ivakarau ni nona cakacaka o koya e kerekere. Oqo e dua na kena ivakaraitaki:

“Tukuna mada vei au na gauna a kudruravi kina na kakana e kania e dua a laki kana yani me baleta na kedra kakana. Ko walia vakacava na kudru oqori? Na cava e qai yaco kina?”

S

Na ituvaki (Situation)

Vakamacalataka na veika e yaco vei iko

E dua e mai kudrurava ni sa rui buta sivia na kena kakana, ka qai dede na kena vakarautaki. E ratou sa cudru sara ga vakalevu ni ratou sa bera ena vanua e ratou lako tiko kina.

T

Tavi (Task)

Vakamacalataka na i tavi mo vakaotia

Me vaka ni’u manidia, e noqu i tavi me’u veitalanoa kei koya e kudrurava na veiqaravi, ka saga me’u vakacegui koya.

A

Cakacaka (Action)

Vakamacalataka vakamatata na veika taucoko sara ko cakava me wali kina na kudru

Na imatai ni kalawa mo vakarorogo vakavinaka ka qai taroga eso mo kila kina vakavinaka na veika e vakaraitaki mo kua ni calata e dua na ka e tukuni. Au qai kere veivosoti vua, ka taroga kevaka e vinakata me vakarautaki tale e dua na i vakarau kakana, se me soli lesu vua na nona i lavo.

R

Kena macala (Result)

Vakamacalataka na ka e qai yaco ni oti na ka ko cakava

“E kena i balebale ni...”

“E vakavuna na kena...”

“Me rawa ni...”

“Na kena vinaka...”

“Eda rawata vinaka...”

“Na kena vinaka...”

E marau vakalevu kina ko koya, baleta ni kila ni rogoci ka ciqomi na nona kudru.

E taura lesu na i sau ni kakana. Keirau qai veivosaki kei koya e a vakarautaka na kakana. E tukuna e dua ni na qai lesu tale yani ki na valenikana e ratou a qai lesu dina yani.

Na veivakatarogi me baleta na i tovo ka vakayagataki kina na STAR

Vakayagataka na i tuvatuva ni STAR, ka saga mo sauma e vica na taro oqo me vukea na nomu vakavakarau e na nomu la'ki vakatarogi.

- Vakamacalataka na gauna ko a veisautaka kina na i vakarau ni nomu veivosaki, me veiganiti kei koya ko drau a veivosaki tiko.
- Tukuna vei au na i vakaraitaki ni dua na gauna, e a dredre kina na nomudrau veivosaki kei na dua ko drau cakacaka vata. Na cava ko qai cakava kina? Na cava e qai yaco?
- Na mataqali i tukutuku cava se vakatutu cava ko sa bau vola oti? Na cava ko cakava mo vakadeitaka kina donu na kena gauna, ka donu vinaka tale ga na ka ko vola?
- Vakamacalataka e dua na ka e yaco, ka vakavuna na nomu lomaleqa ka curu oso na nomu vakasama. Na cava ko cakava kina?
- Tukuna mada vei au e dua na gauna ko saga kina mo walia e dua na veidre se duidui ni vakasama e basika.
- Tukuna mada vei au e dua na gauna ko veisautaka kina vakatotolo na nomu rai mo ciqoma na veisau.
- Tukuna vei au e dua na i vakaraitaki ni veiqaravi vinaka ko vakayacora.
- Vakamacalataka e dua na gauna e sega soti ni vinaka kina na ka e vakaraitaka e dua e la'ki kana yani. Ko qai walia vakacava? Na cava e qai yaco?
- Tukuna mada vei au e dua na gauna e gadrevi kina mo wasewasea vakavinaka na nomu gauna, me rawa kina ni ko vakaotia na nomu cakacaka. Ko a cakava vakacava?
- Tukuna mada e dua na i vakaraitakai ni nomu dau walia na veileqa e basika.
- Tukuna mai vei au e dua na ka e a yaco, ko a bolei dina kina. Na cava ko a qai cakava e na bolebole oqori? Na cava e duidui kina na ka ko cakava mai na ka era cakava na tani?
- Tukuna vei au e dua na ivakaraitaki ni nomu a vakaitavi kei na dua na cakacaka a qarava na nomu timi.

Raica: Na sala mo rawata vinaka kina na veivakatarogi vakaveiyawaki

careers.govt.nz/articles/how-to-have-a-successful-remote-job-interview

Ni sa oti na veivakatarogi ena cakacaka

Totoka ko sa vakacavara na vakatarogi Oqo eso na ka mo cakava ka tarava

- Vakadikeva lesu na ivakarau ni kena qaravi na veivakatarogi. Na cava ko cakava vakavinaka? Na cava a rawa ni ko cakava vakavinaka?
- Vakavola na veitaro a tarogi vei iko – e tiko eso mo vakatovototaka na kena saumi?
- Veitaratara kei na itaukei ni cakacaka kevaka e se bera ni ko rogoa e dua na ka ni sa oti na kena gauna. Kevaka ko mani sega ni rawata na cakacaka, kerea na veika e nanumi me vukea na nomu vakasaqagara cakacaka.

Kevaka ko rawata na cakacaka

E veitemaki mo sa vaka io ena gauna ga e soli kina vei iko na cakacaka. Ia e dodonu mo wawa mo qai vakatulewa ka veivosakitaka na isau kei na ivakarau ni cakacaka. Vakasamataka se sa ganiti iko vinaka na cakacaka.

Taroga na itaukei ni cakacaka me baleta na:

- isau ni cakacaka
- tikinisiga e gadrevi mo sa tekivu kina
- tikinisiga e dodonu me ratou sa vakatulewa kina
- se tiko beka eso na ka e gadrevi me vaka na veidikevi ni ovisa kei na gauna ni vakatovotovo.

Wilika vakavinaka na ivola ni veiyalayalati ni cakacaka ka kerea e dua ko nuitaka me raica.

E rawa ni soli vei iko na ivakasala sega ni saumi me baleta na veiyalayalati:

- Veivakacacaktaki e Niusiladi:
employment.govt.nz/starting-employment/employment-agreements
0800 209 020
- Citizens Advice Bureau:
cab.org.nz/find-a-cab
0800 367 222

E daumaka me veivosakitaki na isau torocake, livi kei na vuli ni bera ni ko vakadonuya na cakacaka e soli. Me baleta e so na itukutuku ena kena veivosakitaki raica na **careers.govt.nz/job-hunting/got-a-job-offer/job-offers-and-employment-agreements**

Kevaka ko sega ni rawata na cakacaka

E rawa ni dredre ni sa sega ni vakadonui. Eso na ka ko rawa ni vakatulewa kina ka so tale ko sega ni vakatulewa rawa kina ena gauna ni nomu vaqagara cakacaka. Ko sega ni lewa na veika e lewa na itaukei ni cakacaka se ko cei tale e kerekere yani. Ia ko rawa ni vakatulewa ena ivakarau ni nomu vakarautaka na veivakatarogi ena veigauna mai muri.

Vakasamataka lesu na nomu vakatarogi ka solia na ivakatagedegede ena:

- vakavakarau
- veikilai kei na veimaliwai kei koya na dau veivakatarogi
- na vei isaunitaro
- vakarau kei na nomu vakaraitaka.

Ciqoma na veika e lako vinaka. Raica na vei tikina e sega ni lako vinaka, ka cakacaka ena veika mo vakavinakataka. Raica rawa na veika oqo ni bera na nomu veivakatarogi ka tarava ka raica na neitou ivakasala me baleta na veivakatarogi ni cakacaka ena tabana e 41-47.

Vakanuinui vinaka ena nomu vakatarogi ka tarava!

Vakarautaka na nomu ituvatuva ni cakacaka

Me da sa biuta vata taucoko ka vakarautaka edua na ituvatuva ni vakasaqara cakacaka. Vakadeitaka na veika sara ga ko rawa ni cakava.

Na cava?

Me caka vakacava?

Me oti e na gauna cava?

Na veika me caka e na dua na gauna lekaleka

Qara veivuke kei na i vakasala ke ko vinakata.

- Kere veitokoni mai vei ratou na lewe ni nomu vuvala kei ira na nomu i tokani.
- Vakasamataka na veitokoni vakailavo ke mani gadrevi.
- Taura e dua na gauna mo vakasamataka kina na veika e tu e matamu.

Tikinisiga:

Vakarautaka na kemu i tukutuku (CV) me veiganiti kei na veivanua yadua ko via cakacaka kina.

- Vakayagataka na itukutuku mai na ivola ni cakacaka kei na **careers.govt.nz** me volai kina na CV kei na itukutuku ena LinkedIn.
- Mo taroga na nodra nanuma na manidia se manidia ni veivanua ko sa cakacaka oti kina, na tabana ni veivakacakacakataki, se manidia e qarava tiko na veika e baleti iko.

Tikinisiga:

Vakayagataka na nomu veikilai.

- Mo kila, ka curu mo lewe ni veisoqosoqo era semati vata vakacakacaka, ka ra dau dau sotasota (Meetup groups) me ra veiwasei e na veika me baleta na nodra cakacaka.
- Veitaratara kei na tabana ni veivakacakacakataki e na vanua ko vakaitikotiko kina.

Tikinisiga:

Vakasaqara e dua na cakacaka mo toka kina vakalekaleka me vukea na nomu saumi bili

- Vakayagataka na nomu veikilai.
- Vakalewena na fomu ni kere cakacaka e tabaki e na internet.

Tikinisiga:

Raica na kemu itukutuku ena sala ni vakau itukutuku ena initaneti.

- Vakaqara na yacamu e na Google (sala ni vaqara e na internet).
- Mo raica me kua ni vakatakilai raraba na nomu akaude e na Facebook kei na Instagram.

Tikinisiga:

Vakarabailevutaka na nomu vaqara.

- Vakasamataka mo vuli cakacaka e na dua na taba ni cakacaka vou.
- Vakaqara na veimataqali vuli e tu me baleta na nomu cakacaka me vakatorocaketaki kina na nomu kila ka vakacakacaka, ka rawa tale ga kina e so na i vakatagedegede vou ni vuli ka vakacakacaka.
- Vakaqara kei vaka e rawa ni ko okati e na veivuke me kua ni saumi na nomu vuli, kei na veivuke vakailavo mai na Targeted Training and Apprenticeship Fund.
- Vakasamataka mo boleka e so na cakacaka se cakacaka vagauna mo rawata kina eso na kilaka vakacakacaka ka vakarabailevutaka na nomu veikilai me yaga.

Tikinisiga:

Veika me caka e na loma ni dua na gauna

Kere cakacaka tiko ga.

- Veiveisautaka na nomu CV me veiganiti kei na cakacaka ko kerekere kina.
- Vakayagataka na kemu itukutuku ena LinkedIn me baleti iko kei na nomu veikilai vakacakacaka.
- Vakalewena na fomu ni kere cakacaka e na internet.

Tikinisiga:

Na veika mo cakava e na veigauna ka se bera mai

Vakasaqara na cakacaka tudei.

- Vuli tale se vakatorocaketaka na nomu kilaka vakacakacaka.
- Raica na **sorted.org.nz** me baleta na ivakasala ni ituvatuva vakailavo.
- Me kua ni cavuka na i sema ni veitaratara kei ira era rawa ni vukei iko.

Tikinisiga:

Tomana tale na cakacaka ka vakaotia na veika ko a tuvana mo cakava

Na cava?

Me caka vakacava?

Me oti e na gauna cava?

Na veika me caka e na dua na gauna lekaleka

--	--	--

--	--	--

--	--	--

Veika me caka e na loma ni dua na gauna

--	--	--

--	--	--

--	--	--

Na veika mo cakava e na veigauna ka se bera mai

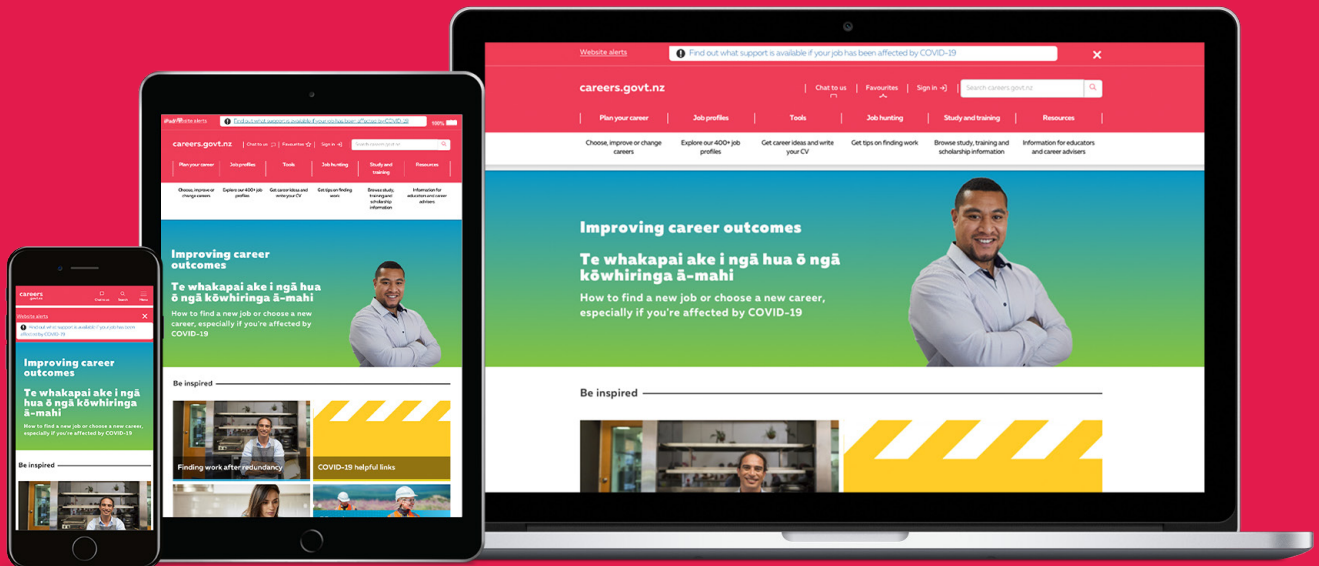
--	--	--

--	--	--

--	--	--

Veika tale eso

Raica na neitou website careers.govt.nz

Na i yaragi ni veitaratara vakacakacaka

Vaqara cakacaka vou ka dikeva na mataqali cakacaka era tu

Na i tukutuku kei na i vakasala

Vulica mo kila na sala ni kere cakacaka ka kavakavouya tiko ga na nomu CV

Na i tukutuku matailalai

Vaqaga na mataqali vuli e tu me vakatorocaketaka na kila ka vakacakacaka se vuli cakacaka tale

Vinaka vakalevu, ko sa vakacavara na i Voladusidusi ni Vaqara Cakacaka!

Vakavoutaka e na veigauna, me tiko tale ga vakarawarawa e na gauna ko vakarautaka tiko kina na i tuvatuva ni veika mo cakava. Vakanuinui vinaka e na nomu vaqara cakacaka!

He waka eke noa

Eda sotava vakatautauvata na ituvaki go

Tertiary Education Commission © 2022.
E na sega ni rawa vua e dua tale me vakayagataka na veika e tabaki e na i vola oqo, e na ruku ni laiseni ni Creative Commons Attribution 3.0 New Zealand licence. E kena i balebale ni ko rawa ni lavetaka, veisoliyaka qai veisautaka eso na ka, ia mo vakaraitaka ni oqori na veika e vakarautaka na Tertiary Education Commission, ka muria na veika tale eso e tukuni e na laiseni. Mo raica e dua na ilavelave ni laiseni, raica na creativecommons.org/licenses/by/3.0/nz/. E kerei mo nanuma tiko ni sega ni rawa ni ko vakayagataka na nodratou i vakatakilakila na Tertiary Education Commission kei na Matanitu o Niusiladi, e na dua na ka me veisaqasaqa kei na veika e virikotori e na lawa ni Flags, Emblems, and Names Protection Act 1981, se me veisaqasaqa kei na veika e rawa ni caka kevaka e vakayagataki e Niusiladi. Me volai vakaivola na kena vakayagataki na veika e taukena na Tertiary Education Commission, me kua ni tabaki ga na kena i vakatakilakila se na i vakatakilakila ni Matanitu ko Niusiladi.

ISBN 978-1-99-117144-3 (Tabaki vaka ivola)
ISBN 978-1-99-117145-0 (Tabaki ena Initaneti)

Kena naba TEC0178FIJ